

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- / ylempiAMK

Hanna Hirvonen

Kehittämiskohteena yhteistyö

– moniammatillisen yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala / ylempiAMK

HIRVONEN, HANNA

Kehittämiskohteenä yhteistyö - moniammatillisen yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä

65 sivua + 10liitesivua

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Maaliskuu 2015

Avainsanat

Suikkanen-Malin Tuija

LasSe-hanke, projektikoordinaattori Päivi Kaski

moniammatillinen yhteistyö, lastensuojelu, varhaiskasvatus, toimintamalli

Opinnäytetyöni oli kehittämistyö, jossa on sekä tutkimuksellinen että toiminnallinen osio. Se toteutettiin LasSe-hankkeelle syksyn ja kevään 2014–2015 aikana. Kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää moniammatillisen yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille, lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaihetta korostaen.

Kehittämistyö toteutettiin kahdessa osassa. Työn ensimmäinen osa oli laadullinen tutkimus, jonka aineiston keruumenetelmänä oli Päijät-Hämeen varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu kysely. Kyselyssä oli sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä, ja siinä kysyttiin henkilöstön kokemuksia ja toiveita yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Kysely analysoitiin sisällönanalyysin avulla, ja tulokset esiteltiin luokittelua ja teemoittelua apuna käyttäen. Työn toinen osa oli työpajatyöskentely, jossa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun esimiehet ja päälliköt case-perhettä ja kyseilyn analyysia hyväksi käyttäen rakensivat yhteistyön toimintamallin.

Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat yhteistyön lastensuojelun kanssa hyväksi silloin, kun he saivat tietoa yhteisistä asiakkaista ja kun heidät kutsuttiin koolle suunnittelemaan asiakasperheiden auttamispolkua. Suurin yhteistyön este oli avoimuuden puute. Työntekijät kokivat, etteivät he tiedä, mitä lastensuojelussa tapahtuu perheen kohdalla sen jälkeen, kun he ovat tehneet lastensuojeluilmoituksen. He myös toivat esille, etteivät he aina tiedä onko perheellä lastensuojelun asiakkuus vaikka tiedosta olisi heille hyötyä perheen kanssa työskentelyyn. Työntekijät toivoivat kehitettävän selkeän, yksinkertaisen yhteistyön toimintamallin, josta ilmenisi seuraavat asiat: millaisissa tilanteissa ja kehen työntekijään lastensuojelun puolelta ollaan yhteydessä, miten yhteistyön aloituspalaveri järjestetään sekä mikä on varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työkenttä erilaisissa tilanteissa.

Työpajojen tuloksena kehitettiin yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille. Moniammatillinen yhteistyö helpottaa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työtä, sekä auttaa asiakasta tavoitteiden saavuttamisessa ja tilanteen helpottamisessa. Yhteistyö vähentää tiedonkulun ongelmia eri organisaatioiden välillä, nopeuttaa asioiden hoitamista asiakkaan kannalta ja herättää asiakkaalla luottamusta viranomaistahoja kohtaan.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

HIRVONEN, HANNA

Development Co-operation - A Model of Multi-Professional Co-operation between Early Childhood Education and Child Protection

Master`s Thesis

65 pages + 10 pages of appendices

Supervisor

Suikkanen-Malin Tuija, Senior Lecturer

Commissioned by

LasSe-Project, Project Coordinator Päivi Kaski

March 2015

Keywords

multi-professional co-operation, child protection, early childhood education, qualitative research

The study was a research- development which was carried out by LasSe project during the autumn and spring 2014 - 2015. The purpose of the development was to create a model of multi-professional co-operation between early childhood education and child protection, emphasizing the need for a child protection report on the first phase of.

The research development was carried out in two parts work. The first part was a qualitative research the data collection method was an inquiry to Lahti Region of early childhood education staff. The survey included a multiple choice questionnaire and open questions. The experiences and expectations of the staff were asked concerning the co-operation with the child protection. The questionnaire was analyzed using a content analysis and the results were presented by using the classification and thematic analysis. The second part was the workshops where early childhood education and child protection supervisors and managers built a co-operating model by using the case-family and the analysis of the survey.

Early childhood workers experienced the co-operation with the child protection successful when they received information on common clients and when they were invited to plan the way of helping paths of the client families. The biggest obstacle to co-operation was the lack of transparency. The employees experienced that they did not know how the child protection takes place in the family after they have made a child welfare report. They also made out the point that they do not always know whether the family is a child protection client at all even if the information would be useful for them to work with the family. The employees wanted a clear, simple co-operation model which should include the followings: in what kind of situations to contact and to whom (from the child protection team), and how to organize the launch meeting, as well as what is the scope of the work of early childhood education and child protection in different situations.

As a result of workshops it was developed a model of co-operation between the early childhood education and child protection. Multi-professional co-operation will help the early childhood education and child protection work, as well as it will help the client to achieve the objectives and will help the situation in facilitating. Co-operation will reduce the information problems between different organizations. It will speed things up at the point of view of the client and it will raise the customer`s confidence in the authorities.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHTA	8
3	VARHAISKASVATUS	10
4	LASTENSUOJELU	13
5	MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ	15
	5.1 Yhteistyö	17
	5.2 Moniammatillisen yhteistyön esteitä	19
	5.3 Eri organisaatioiden välinen yhteistyö	21
	5.4 Aikaisemmat kehittämishankkeet	24
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	25
	6.1 Kehittämistyön tavoite	25
	6.2 Lähtökohtana tutkimusaineisto	27
	6.3 Tutkimusaineiston analyysi sisällön analyysin avulla	29
	6.4 Työpajojen toteutus	31
	6.5 Eettisyys ja luotettavuus	33
7	KYSELYN TULOKSET	35
	7.1 varhaiskasvatuksen kokemukset lastensuojelusta	35
	7.2 kehittämisideat	41
	7.3 taulukkoyhteenveto kyselystä	43
8	TYÖPAJAT	45
	8.1 Moniammatillisen yhteistyön toimintamalli	47
	8.2 palaute työpajoista	49
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	49
	9.1 Yhteistyö	50
	9.2 Kehittämistyön tulos: yhteistyön toimintamalli	52

10 POHDINTA	55
10.1 Opinnäytetyöprosessi	55
10.2 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus	56
LÄHTEET	59
LIITTEET (3KPL)	

1 JOHDANTO

Kehittämistyöni aiheena on kehittää moniammatillisen yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä, painottaen lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaihetta. Lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista tukeva varhaiskasvatus edellyttää vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta (Stakes – oppaita 56, 11). Lastensuojelulain lähtökohtana puolestaan on Taskisen (2012, 12) mukaan turvata lapsen oikeus arvokkaaseen elämään ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Tekemällä yhteistyötä varhaiskasvatus ja lastensuojelu yltyvät parhaiten näihin tavoitteisiin. Pärnä (2012, 220) näkeekin moniammatillisen yhteistyön parhaimmillaan kehittävän työntekijöiden osaamista ja palvelurakennetta, josta erityisesti lapsiperheet hyötyvät.

Työni on kehittämistyö, joka koostuu kahdesta osasta: ensimmäinen osa on tutkimuksellinen osio ja toinen osa on toiminnallinen osio. Varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnattu kysely selvittää vastaajien kokemuksia, toiveita ja kehittämisideoita yhteistyöstä ja yhteistyölle lastensuojelun kanssa. Kyselyn analyysin pohjalle rakennettu työpajatyöskentely vastaa työntekijöiden kehittämisideoihin, joiden pohjalta yhteistyön toimintamalli rakennetaan.

Kehittämistyö on tehty osana LasSe- lastensuojelutarpeen selvityksen kehittäminen Väli-Suomessa – hanketta. Päijät-Hämeessä haluttiin keskittyä erityisesti lastensuojelutarpeen alkuvaiheen kehittämiseen, ja nostaa siinä esille eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitys. Moniammatillista yhteistyötä on tutkittu laajasti viime vuosina, ja sitä haluttiin hyödyntää kehitettäessä lastensuojelua. Sosiaalialan osaamiskeskus Verso osallistuu Päijät-Hämeessä LasSe-hankkeeseen. Se myös toimi kehittämistyöni tiilajana.

Kehittämistyön avulla saadaan mallinnettua varhaiskasvatuksen työntekijöiden esille nostama tarve yhteistyöstä. Kehittämistyö nostaa myös esille varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun kanssa, sekä esittelee vastaajien kehittämisideoita yhteistyölle.

Moniammatillista yhteistyötä ei ole Päijät-Hämeessä aikaisemmin tällä tavoin mallinnettu. Hankkeessa on yhdistetty varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukseen perustuva ammatillisuus yhteistyön tarpeista ja lähtökohdista, sekä esimiesten ja päälli-

köiden näkemys siitä, minkälainen toimintamalli käytännössä on mahdollinen. Yhteistyö edellyttää sekä työntekijöiden että esimiesten sitoutuneisuutta asiaan. Tässä kehittämistyössä molemmat puolet on otettu huomioon. Työ vahvistaa käytännön kautta todeksi sen, miten tärkeää toimiva yhteistyö on sosiaalialan työntekijöille. Moniammatillinen yhteistyö on ensisijaisesti perheiden parhaaksi tehtävää työtä. Työntekijöiden työkaluna yhteistyö selkeyttää omaa työnkuvaa, nopeuttaa asiakkaiden asioiden hoitoa sekä auttaa saavuttamaan asetetut tavoitteet paremmin.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHTA

Tarve kehittämistyölle tuli toimeksiantajalta, LasSe-hankkeelta. LasSe on lastensuojelutarpeen selvityksen kehittämishanke Väli-Suomessa 1.4.2013–31.10.2015. Hanke toimii Väli-Suomen viiden maakunnan alueella, jotka ovat Kanta-Häme ja Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa sekä Päijät-Häme. Kuntia tällä alueella on yhteensä 58. Päijät-Hämeessä hankekuntia ovat Lahden, Heinolan ja Orimattilan kaupungit sekä Hollolan, Nastolan, Asikkalan, Kärkölan, Sysmän, Padasjoen, Hartolan, Iitin, Pukkilan, Myrskylän ja Hämeenkosken kunnat. Yllämainitut kaupungit ja kunnat kuuluvat joko peruspalvelukeskus Aavan tai Peruspalvelukeskus Oivan piiriin. Sosiaalialan osaamiskeskus Verso tukee kehittämistyötä maakunnassa. Hanke on organisoitu siten, että siihen on palkattu projektijohtaja ja neljä projektikoordinaattoria. Päijät-Hämeen projektikoordinaattoriksi valittiin YTM Päivi Kaski, ja hänen toimipisteensä on Lahdessa, osaamiskeskus Versossa. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 4.)

Jatkossa käytän hänestä nimitystä projektikoordinaattori. Projektikoordinaattori ehdotti yhteistyötä opinnäytetyön tiimoilta. Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä hänen kanssaan. Opinnäytetyöni on kehittämistyö, ja jatkossa käytän tätä nimeä viittaessani työhöni.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman raportin (STM Raportteja ja julkaisuja 2013:19,6) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointi, perheiden jaksaminen sekä lapsiperhepalveluiden ja lastensuojelun tila ovat olleet huolestuneen keskustelun kohteena jo pitkään. 1990-luvulla lastensuojelun, erityisopetuksen ja lastenpsykiatrian kuormitus kasvoi nopeasti, joka osaltaan lisäsi kriittisiä arvioita. Viime vuosien aikaan huolta näistä asioista ovat lisänneet julkisuudessaakin esillä olleet tragediat, joissa lapsia on kuollut oman vanhempansa käden kautta. (STM Raportteja ja julkaisuja 2013:19,6.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman selvitysryhmän tehtävänä oli raportin mukaan muun muassa selvittää viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen liittyvät ongelmat lastensuojelussa. Lisäksi tehtävänä oli arvioida lastensuojelun ja lapsiperhepalveluiden ennaltaehkäisevien toimien toimivuutta, lastensuojeluilmoituskäytännön toimivuutta sekä tehdä toimenpide-ehdotuksia ongelmien korjaamiseksi ja lainsäädännön muuttamiseksi. (STM Raportteja ja julkaisuja 2013:19, 7.)

Selvityksensä perusteella työryhmä teki toimenpide-ehdotuksia koko lastensuojelun kentän toiminnan parantamiseksi. Selvitysryhmän ehdotuksista selviää, että viranomaisten välistä yhteistyötä ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä lapsiperheiden, lasten ja nuorten tukea ja palveluja koskevissa laeissa tulee yhtenäistää, yksinkertaistaa ja selkiyttää. Ehdotuksiin on myös kirjattu lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtävien ja roolien selkeyttäminen. Lastensuojeluprosessin keskeisiin arviointivaiheisiin, kuten lastensuojeluilmoitusten käsittelyyn, lastensuojelutarpeen arviointiin, huostaanottoon ja sijaishuoltopaikan valintaan ja asiakkuuden päättämiseen, tulee selvityksen mukaan kehittää yhtenäiset toimintamallit. (STM Raportteja ja julkaisuja 2013:19,69–73.)

Kuntien tarve kehittää lastensuojelua sekä sosiaali- ja terveysministeriön selvitys ovat LasSe-hankkeen kehittämisen pohjalla. Kehittäminen kohdistuu lakisääteiseen lastensuojelutarpeen selvitykseen (lastensuojelulaki 417/2007, 26§ ja 27§). Hanke on rajattu lastensuojelutarpeen selvitysvaiheeseen, jotta on mahdollista paneutua monialaisen työskentelyn, palveluohjauksen sekä lapsen kohtaamisen ja kuuntelemisen kysymyksiin. Hankkeessa on tarkoitus luoda pohjaa sille, että lapsille ja perheille ohjataan perustellusti oikea palvelu, oikeaan aikaan. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 3.)

Hankkeessa on kolme kehittämismoduulia: asiakkaiden kohtaamisen ja kuulemisen vahvistaminen, sosiaalityön sisäisten menettelytapojen vahvistaminen sekä ammatillisten verkoston roolien ja toimintatapojen kehittäminen. Hankekunnat kunnat osallistuvat kaikki kehittämistoimiin, jotka kohdistuvat asiakkaiden kohtaamisen ja kuulemisen vahvistamiseen. Sen lisäksi jokainen hankekunta valitsee painopisteekseen sisäisten menettelytapojen edistämisen tai ammatillisten verkostojen toimintatapojen ja roolien kehittämisen. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 16–22.)

Kehittämistyöni kohdistuu ammatillisten verkoston roolien ja toimintatapojen kehittämisen osa-alueeseen. LasSe-hankkeen tavoitteina on, että hankkeen päättyessä lasten kohtaaminen ja kuuleminen lastensuojeluprosessin yhteydessä on vahvistunut. Tavoitteena on myös se, että asiakasperheiden osallistumista lastensuojelutarpeen selvitysprosessiin on mahdollista arvioida. Hankkeella halutaan vaikuttaa siihen, että sosiaalityön sisäiset menettelytavat lastensuojelutarpeen selvittämisessä ovat tarkentuneet ja

että päätöksenteko lastensuojeluasiakkuuden aloittamisesta ja palveluohjauksesta on selkiytynyt. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 3-4.)

LasSe-hankkeen tavoitteiden mukaista (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 3-4) on, että yhteistyöverkoston roolit ja toimintatavat moniammatillisessa työskentelyssä ennen lastensuojelutarpeen selvityksen käynnistymistä, selvityksenteon aikana ja selvityksen jälkeen, kehittyvät. Myös sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelun muiden asiantuntijoiden vuoropuhelua on tavoitteena vahvistaa hankkeen aikana syntyneen tukirakenteen myötä. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 3-4.)

Hankkeessa toteutetaan maakunnallisia työpajoja ja kokonaisuuksia. Kunnat valitsevat oman lastensuojelun tarpeen selvitysvaiheen kehittämiseen oman painopisteensä hankkeen kolmesta kehittämismoduulista. Päijät-Hämeessä on päädytty painottamaan kolmatta kehittämismoduulia, lastensuojelun monialaisten ammatillisten asiantuntijaverkostojen roolien ja toimintatapojen sekä yhteisen vuoropuhelun kehittämistä sosiaalityön kanssa. Tavoitteena on, että eri ammattilaisten roolien määrittelyä suhteessa lastensuojelutarpeeseen selvennetään. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 16–22.) Kehittämistyöni kohdentuu ammattilaisten roolien määrittelyyn lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheeseen liittyen sekä ammatillisen yhteistyön kehittämiseen.

Päijät-Hämeessä kehittämistyö käynnistettiin lähettämällä perheiden kanssa toimiville ammattilaisille kysely lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kysely on lähetetty neuvoloihin ja varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on sujuvoittaa yhteistyötä sekä selkeyttää toimintamalleja lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheessa. Kyselyn vastaukset ohjasivat kehittämistyön teoreettista viitekehystä. Vastausten pohjalta valikoitui kolme aihealuetta, joiden varaan työn teoreettinen viitekehys rakentuu. Varhaiskasvatus, lastensuojelu ja moniammatillinen yhteistyö ovat aiheet, joiden avaaminen on perusteltua aineiston luotettavan analysoinnin perusteeksi.

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksesta puhuttaessa on selvitettävä, mitä tarkoittaa varhaiskasvatus ja päivähoido. Suomalaisella päivähoidolla on yli satavuotinen historia (Lehto, Kananoja, Kokko & Taipale 2001, 58). Varhaisen teollistumisen aikaan havaittiin, ettei lapsia voitu jättää kaduille vanhempien työssäolon ajaksi, vaan heille oli järjestettävä kehittä-

tävää toimintaa. Toiminnan taustalla vaikutti yhteiskunnalliset intressit. Osaltaan se nähtiin osana hyväntekeväisyyttä ja köyhäinhoidollisia toimia, ja osin sillä haluttiin korostaa kasvatuksellisia tarpeita. Lastentarhatoiminta kehittyi niin, että vuonna 1973 säädettiin päivähoitolaki. (Lehto ym. 2001, 58–59.)

Laki lasten päivähoidosta (36/1973) muodostaa nykyisen päiväkotitoiminnan ja varhaiskasvatuksen keskeisen perustan. Lakia on muutettu voimassaolonsa aikana joitakin kertoja vastaamaan paremmin ajan henkeä. Päivähoitolaissa määritellään yleisesti mitä päivähoito tarkoittaa, missä ja miten päivähoitoa voidaan järjestää, mikä päivähoiton tavoite on ja mikä on päivähoidossa työskentelevien henkilöiden ammatillinen kelpoisuus. (Karila & Nummenmaa 2001, 14–15.)

Päivähoito muodostaa useimmiten suurimman yksittäisen osan kuntien sosiaalihuollon palvelutoiminnasta (Lehto ym. 2001, 59). Päivähoitoa voidaan järjestää monin eri tavoin. Perhepäivähoidossa lapset tulevat hoitajan kotiin, ja ryhmäperhepäiväkodissa useampi perhepäivähoitaja hoitaa lapsia yhteisessä tilassa. Päiväkodeissa ammatillisen koulutuksen saanut henkilöstö hoitaa lapsia yleensä varta vasten päiväkodiksi rakennetussa tilassa. Avoimessa päiväkodissa perhepäivähoitajat ja lasten (kotona olevat) vanhemmat tulevat paikalle lasten kanssa. Kiertävä päiväkotipalvelu palvelee erityisesti haja-asutusalueella asuvia lapsiperheitä. Leikkipuistotoiminta luetaan myös päivähoitotoiminnan alaisuuteen. Kaiken kaikkiaan päivähoidosta on viimeisten vuosikymmenien aikana pyritty kehittämään korkeatasoista lasten kehitystä tukevaa toimintaa. (Lehto ym. 2001, 59.)

Viime vuosina päivähoiton lisäksi on alettu puhua varhaiskasvatuksesta. (Karila & Nummenmaa 2001, 15.) Varhaiskasvatus on pienten lasten erilaisissa elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen kannalta oleellista on, että perheen ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. Tähän tarvitaan kasvatuskumppanuutta, joka on vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä. (Stakes – oppaita 56, 11.) Perheiden ja päivähoiton kasvatuskumppanuus on kirjattu myös lakiin lasten päivähoidosta (Karila & Nummenmaa 2001, 15). Lähtökohtana yhteistyölle on vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan tasa-arvoinen vuorovaikutus. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa nähdään välttämättömänä yhdistää vanhempien omaa lastaan koskeva asiantuntemus henkilö-

kunnan koulutuksen ja työkokemuksen kautta omaksuttuun asiantuntemukseen. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 116.)

Valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita yhteiskunta tukee ja valvoo. Palvelu koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys (Stakes – oppaita 56, 11). Keskeisimpiä varhaiskasvatuspalveluita tuottavat tahot ovat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Yleisimpiä palveluita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito, kerhotoiminta sekä erilaiset avoimet toiminnat. (Stakes – oppaita 56, 11.)

Varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö (Stakes – oppaita 56, 11.) Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset on määritelty laissa valtioneuvoston asetuksen (29.7.2005/608) mukaisesti. Henkilöstön ammatillisen kelpoisuuden lisäksi laissa määritellään se, kuinka monta hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä on oltava kutakin lasta kohden. (Päiväkodin lakiopas 2008, 13–15.)

Lastensuojelulaki liittyy joiltakin osin varhaiskasvatukseen, ja laki velvoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Lasten kanssa työskentelevät ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he kohtaavat työssään lapsen, joka on lastensuojelun tarpeessa (Taskinen 2012, 39).

Lapsen näkökulmasta varhaiskasvatus ja päivähoito tarjoavat hänelle ensimmäisen kokemuksen yhteisön jäsenenä olost. Päivähoidossa olevan lapsen arkipäivään kuuluu olennaisena osana yhdessä toimiminen ja oppiminen. Lapsen sosiaalinen identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa, ja sosiaalisten taitojen harjoittelu onkin keskeistä pienten lasten elämässä. Päiväkodin lapsiryhmä on aikuisten muodostama rakenne, joka kehittyy tiettyjen prosessien kautta yhteisöksi. Lapsen aktiivisella toiminnalla on suuri merkitys tämän yhteisön muodostamiselle. (Koivula 2013, 22.) Varhaiskasvatuspalveluja voidaankin Marjasen, Ahosen & Majoisen (2013, 47) mukaan pitää yhtenä yhteiskunnalle tyypillisenä yhteisönä. Varhaiskasvatuspalveluissa lapset muodostavat pieniyhteisön ja toimivat niissä itsenäisesti. Yhteisö tarjoaa lapsille ajanvietettä, kumppanuutta ja tunnetta johonkin kuulumisesta. Siellä opetellaan yhdessä toimimista ja kompromissien tekemistä, ja siellä lapsi oppii sosiaalisen

vertailun kautta itsestään. Lapsen minäkuva rakentuu vahvasti yhteisön jäsenenä olemisen avulla. (Marjanen ym. 2013, 48.)

4 LASTENSUOJELU

Bardyn (2009, 39) mukaan lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa, jonka on osaltaan määrä toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelun kohteena ovat turvattomat lapset. Turvattomuuden syyt ovat vaihdelleet eri aikoina, mutta nykyään puhutaan lasten pahoinvoinnista tai heidän laiminlyönnistään, joka ilmenee monenlaisina turvattomuuden kokemuksina, oireiluina ja ongelmina. (Kananaja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 173.) Heinon (2009, 94) mukaan lastensuojelutoimet näyttävät kohdentuvat tietynikäisiin lapsiin. Asiakkaiksi tullessaan lapset ovat useimmiten alle kolmevuotiaita, kun taas lastensuojelullisen huostaanoton ollessa kyseessä se kohdentuu erityisesti murrosikäisiin.

Lastensuojelulaissa (laki lastensuojelusta 13.4.2007/417) sanotaan, että lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia ja sen on tuettava vanhempina, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin (laki lastensuojelusta 13.4.2007/417). Lastensuojelua halutaan tarkentaa lastensuojelulain lisäksi laatusuosituksilla, jotka ovat olleet pitkään valmisteilla sosiaali- ja terveysministeriössä. (Paasivirta 2012, 235.) Lastensuojelun laatusuositukset ovat ensimmäinen suositus, jonka Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet. Suositus valmistui vuonna 2014. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 6.)

Lastensuojelussa keskeinen työntekijä on sosiaalityöntekijä. Hänen velvollisuutensa on toteuttaa työssään lapsen etua. Lapsen etua ei ole mahdollista määritellä yleisesti, vaan sosiaalityöntekijän on paneuduttava jokaisen lapsen kohdalla juuri kyseiseen tilanteeseen ja miettiä, mitkä ovat vanhempien ja huoltajien yksilölliset edellytykset huolehtia juuri kyseisestä lapsesta. Sosiaalityöntekijä arvioi myös muiden lapselle läheisten ihmisten mahdollisuudet ja edellytykset toimia lapselle turvallisena aikuissuhteena, sekä arvioi mahdolliset aikaisemmat tukitoimenpiteet ja niiden vaikutukset. (Lehto ym. 2001, 138.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijä vastaa yksilö- ja perhe-

kohtaisesta lastensuojelun asiakasprosessista ja hyödyntää muiden ammattilaisten osaamista silloin, kun se on tarpeen lapsen tai jälkihuollossa olevan nuoren edun mukaisen palvelun löytämiseksi ja toteuttamiseksi (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 23).

Lastensuojelussa työskentely keskittyy sekä lapseen että hänen vanhempiinsa tai huoltajiinsa. Sosiaalityöntekijä laatii lapselle ja perheelle huoltosuunnitelman. Siihen kirjataan työskentelyn tavoitteet sekä tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Lastensuojelun tarpeen selvittämisen pohjalta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Jos lapsen kasvuolot vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään, on sosiaalilautakunnan velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin. (Lehto ym. 2001, 138.)

Ajankohtaisinta tietoa lastensuojelusta tarjoavasta internet-sivustosta selviää, ettei huoltosuunnitelma-määritelmää enää käytetä. Oikea termi on *asiakassuunnitelma*. (Lastensuojelun käsikirja)

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia toimenpiteitä, ja niillä pyritään mahdollistamaan lapsen hoito ja kasvatusta omassa kodissaan. Avohuollon tukitoimena tehdään yhteistyötä vanhempien ja muiden lasta kasvattavien tahojen kanssa. Jos nämä toimet eivät riitä, sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan. Huostaanotto on vaativa ja perusteellista selvitystä vaativa toimenpide. Sen edellytyksenä on sekä lapsen kehityksen ja terveyden vakava vaarantuminen että avohuollon tukitoimien riittämättömyys, mahdottomuus tai epätarkoituksenmukaisuus. Tämän lisäksi sijaishuolto on perustelluksi arvioitava lapsen edun mukaiseksi. (Lehto ym. 2001, 139–140.)

Lastensuojelun lisäksi kunnalla on velvollisuus järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta (Räty 2010, 4). Tässä säännöksessä (3 a §) korostetaan ehkäisevän lastensuojelun sekä muun terveydenhuollon ja lasten päivähoiton, koulun ja nuorisotyön roolia ja merkitystä. Ehkäisevän lastensuojelun järjestäminen koskee kaikkia kunnan viranomaisia, vaikkakaan kunnille ei ole annettu määräystä siitä, minkälaisia palveluja ja tukitoimia niissä kulloinkin järjestetään. (Räty 2010, 4-5.)

Ehkäisevä lastensuojelu korostaa varhaisen puuttumisen merkitystä. Lisäksi sen tarkoituksena on erityisen tuen järjestäminen lasten vanhemmille, huoltajille ja muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille heidän kasvatustehtävässään. Esimerkkinä ehkäisevän lastensuojelun järjestämisestä on lapsiperheille järjestettävä kotipalvelu. Laki näkyy myös päivähoiton järjestämisessä, sillä erityistä hoitoa tarvitsevan lapsen on huomioitava lain velvoite. Päivähoitolain 3 § mukaan päiväkotitai sen osa voidaan järjestää lasten erityisen hoidon tai kasvatuksen perusteella erityispäiväkodiksi (Räty 2010, 5). Ehkäisevän lastensuojelulain tarkoitus onkin monella eri tapaa kiinnittää huomio vastuullisen vanhemmuuden tukemiseen sekä ongelmien ennakolliseen ehkäisemiseen. (Räty 2010, 4-5, 21.)

Kehittämistyössä keskitytään lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheeseen. Silloin lastensuojelun asiakkuutta ei ole, vaan tarkoituksena on selvittää, onko perheellä tarvetta aloittaa asiakkuus lastensuojelun kanssa. Selvitys voi päättyä siihen, että todetaan, ettei tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle ole. Perhe voidaan tarvittaessa ohjata muiden perheille suunnattujen palveluiden piiriin, joita esimerkiksi ehkäisevä lastensuojelu tarjoaa. Selvityksen perusteella voidaan myös tehdä päätös lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta.

5 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Varhaiskasvatukselle suunnatun kyselyn tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia ja toiveita varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä kohtaan. Lastensuojelun laatusuosituksen (Lastensuojelun laatusuositus 2014:23) mukaan eri viranomaisten välistä yhteistyötä ja moniammatillisuutta tarvitaan, jotta lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi saa oikean avun oikeaan aikaan. Avun oikea-aikaisuus on myös LasSe-hankkeen keskeinen tavoite (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 3).

1980-luvun loppupuolella moniammatillisen yhteistyön käsite alkoi esiintyä asiantuntijoiden ja eri ammattiryhmien kuvauksessa. Käsite vakiintui Suomessa 1990-luvulla. Käsitettä käytetään varsin monimerkityksisesti ja sitä käytetään kuvaamaan hyvin monenlaista asiantuntijoiden yhteistyön tapaa. Moniammatillinen yhteistyö sisältää käsitteenä monenlaisia yhteistyön muotoja. Asiantuntijat yhdistävät tietonsa ja osaamisensa näkökulmia päästäkseen tavoitteeseensa yhteisessä työssä tai tehtävässä. Sitä kautta yhteistyöhön tulee mukaan useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, jotka

ovat välttämättömiä kokonaisuuden rakentamiseksi. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33.)

Isoherrasen ym. (2008, 156) mukaan sosiaali- ja terveysalalla moniammatillisen yhteistyön toimivuudelle on tärkeää yhteisen vision ja yhteisten tavoitteiden määrittäminen. Tämän mahdollistaa toimiva työyhteisö ja organisaatorajat ylittävä vuorovaikutus. Samasta asiasta puhuvat myös Kaikko & Friis (2009). Heidän mukaansa asiakkaan ja työntekijän sekä moniammatillisten verkostojen keskinäisen työskentelyn lähtökohtana on yhteistyösuhde ja avoin vuorovaikutus. (Kaikko & Friis 2009, 109.)

Moniammatillista yhteistyötä tarvitaan sekä asiakaskohtaisessa työssä että palvelujen ja toimintojen kehittämisessä (Järvinen & Taajamo 2008, 12). Se vaatii aikaa, ammattitaitoa, valmistautumista, johtamista ja koulutusta. Asiakastyön kannalta moniammatillisessa yhteistyössä on monia tavoitteita. Asiakkaan tilanteen selkiytyminen, muutoksen tukeminen, yhteisesti jaettu tulkinta toiminnan tavoitteista, yhteistyökumppanien työnjaon ja vastuiden selkiytyminen sekä päällekkäisyyksien karsiminen vaativat toteutuakseen eri ammattikuntien välistä yhteistyötä. Yhteistyöllä on mahdollista saada asiakkaan tilanteeseen kokonaisnäkemys, joka sisältää asiakkaan näkemyksen lisäksi eri ammattilaisten näkemykset. Moniammatillinen yhteistyö myös selkiyttää asiakkaan oman vastuun ja osuuden asian hoitamisessa. (Järvinen & Taajamo 2008, 13–14.)

Perheen ja ammattilaisten välisen kumppanuuden tavoitteena on vastata lasten ja perheiden tarpeisiin noudattamalla ammattitaidon, sitoutumisen, tasa-arvon, myönteisen vuorovaikutuksen, kunnioituksen ja vastavuoroisen luottamuksen periaatteita (Blue-Banning, Summers, Frankland, Nelson & Beegle 2004, Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 20 mukaan). Kumppanuutta voidaan tarkastella monella eri tasolla, kuten lasten, perheiden ja työntekijöiden välisenä lapsi- ja perhekohtaisena toimintamuotona ja työotteena. Tällöin kumppanuus edellyttää kaikkien osapuolten tietoista sitoutumista yhteiseen tavoitteeseen. Onnistuessaan se vahvistaa palvelujen antajien keskinäistä tietoisuutta sekä lisää tavoitteiden saavuttamisen todennäköisyyttä. (Perälä ym. 2011, 20.)

Yhteistyö on määritelty varhaiskasvatuksen työntekijöiden työnkuvaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2009, 10) todetaan, että *”laadukas varhaiskasvatus on monimuotoista toimintaa, joka edellyttää eri tahojen yhteistyötä.”* Sen keskeisenä ta-

voitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009, 10.)

Varhaiskasvatuksen tehtävä tukea perheiden kotikasvatusta aiheuttaa sen, että kasvatust vastuu jakautuu yhteiskunnan ja perheen välillä. (Karila & Nummenmaa 2001, 15.) Toteuttaakseen tätä tehtävää varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun henkilökunnan on kyettävä keskenään moniammatilliseen yhteistyöhön perheen ja lapsen parhaaksi. Moniammatilliseen yhteistyöhön velvoittaa myös ensimmäinen annettu lastensuojelun laatusuositus. Se korostaa lastensuojelun eettisyyttä ja lasten, nuorten ja vanhempien osallisuutta. Laatusuositus myös korostaa, että lasta laajemmin lastensuojeluasiain eri osapuolten on luotettava kuulluksi tulemiseen sekä siihen, että he pääsevät tuomaan näkemyksensä käsiteltävään asiaan omana itsenään. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 6.) Sen mukaan riittävä tiedonkulku ja oikea-aikainen yhteistyö erityisesti terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja koulun sekä perheen kanssa on tärkeää (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 18).

Lastensuojelu on myös yhteistyötä alusta asti. Heinon (2009, 102) mukaan on erittäin poikkeuksellista, että sosiaalityöntekijä voisi toimia lapsen asiassa yksin, ainoana viranomaisena taikka irrottaen lapsen yhteisöstään. Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä tarvitaan Lehdon ym. (2001, 138) mukaan siksi, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä tarvitsee sitä työssään. Sosiaalityöntekijä tarvitsee yhteistyötä yleisten palveluiden, kuten neuvolan, päivähoidon ja koulun, kanssa, jotta lapsen etu tulisi lastensuojelulain mukaan esille. (Lehto ym. 2001, 138.) ”Vakavakin lapsen kaltoinkohtelu voi piiloutua kodin yksityisyyteen, jolloin ratkaisevaa tilanteen esille tulossa ja onnistuneessa selvittelyssä on lapsen, vanhemman, asiaan liittyvien läheisten ja kaikkien ammattilaisten tietojen yhdistyminen”, toteaa Ensi- ja turvakotien liiton kehittämispäällikkö Miia Pitkänen (HS 15.helmikuuta 2015).

5.1 Yhteistyö

Yhteistyötaitoja tarvitaan työskennellessä tiimissä, joka on työryhmätyöskentelyn erityismuoto. Tiimillä tarkoitetaan joukkoa asiantuntijoita, jotka työskentelevät yhteisen tavoitteen mukaisesti. (Isoherranen 2005, 69.) Tiimin määrittelyssä korostuvat Isoherrasen (2005, 67–68) mukaan itseohjautuvuus, yhteinen tavoite, yhteisesti sovitut toimintatavat ja pelisäännöt sekä yhteinen päätöksentekoprosessi. Onnistunut tiimityöskentely parantaa työn laatua ja sitä kautta asiakastytyväisyys paranee. Yhteisen ta-

voitteen eteen työskentely tiimissä lisää sitoutuneisuutta ja edistää sitä kautta asiakkaan tilanteen paranemista. Tiimityöskentelyn hyöty on myös madaltunut organisaatorakenne, jolloin moniammatillisen yhteistyön toteutuminen eri organisaatioiden välillä on sujuvampaa. (Lämsä & Hautala 2005, 127–133.)

Päivähoidossa tiimityö on Oppaan (2013, 141) mukaan yhteisöllisyyttä toteuttava toimintamalli. Yhdessä toimiva kasvattajatiimi tarjoaa lapsille turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön sekä vanhemmille varmuuden lapsen hyvinvoinnista päivähoiton aikana (Opas 2013, 142). Airan (2012, 132) tutkimuksen mukaan yhteistyön toimivuudessa korostuu osapuolten välinen luottamus. Toimiva yhteistyö toteuttaa yhteistyön tavoitteita ja on kaikille osapuolille sopivaa. Tiimityön jäsenet onnistuvat tasapainoilemaan työtapaan liittyvien jännitteiden välillä niin, että prosessi ja sen tulokset ovat riittävän hyviä. Parhaimmillaan tiimin jäsenet kokevat yhteistyö tuovan omalle työlle ja asiakkaalle niin vaikuttavia tuloksia, ettei niitä olisi saavutettu kovallakaan työllä ilman yhteistyötä. (Aira 2012, 130–132.)

Perälän ym. (2011) raportti kertoo vanhempien tyytyväisyydestä eri tahojen välisen yhteistyön toimivuuteen. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman tutkimuksen mukaan yhteistyö vanhempien ja päivähoiton kanssa sujui vanhempien kokemuksen mukaan hyvin. Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista (N=3200) 87–92 % oli sitä mieltä, että yhteistyö sujuu hyvin. Sen sijaan 10–19% vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyön toimivuus lastensuojelun, sosiaalityöntekijän ja kotipalvelun kanssa oli huonoa. (Perälä ym. 2011, 25–53.)

Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen taustalla on eri toimijoiden yhteistyö myös asiakkaiden kanssa. Tarve vanhempien tukemiseen nousee Hujalan, Puroilan, Parrilan & Nivalan (2007, 115) mukaan yhteiskunnallisista muutoksista sekä niiden vaikutuksista perheiden arkeen. Vanhempien tukeminen on osittain siirtynyt yhteiskunnallisten tukijärjestelmien vastuulle. Keskeistä onkin käsitys, että vanhemmat tarvitsevat asiantuntijoiden apua ja neuvontaa lasten kasvatuksen suhteen. (Hujala ym. 2007, 115–116.)

Varhaiskasvatuksen osalta päivähoito nähdään palveluna ja vanhemmat palvelun ostajina, kuluttajina tai asiakkaina, joilla on oikeus kontrolloida päivähoiton käytäntöjä. Yhteistyön toteutuminen voi olla hankalaa tästä lähtökohdasta käsin, sillä usein yhteistyö varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä sisältää ajatuksen päivähoitohenki-

lökunnan ammatillisesta auktoriteetista. Vuorovaikutuksellinen kasvatuskumppanuus, joka on linjattuna Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2009, 10) sekä johon muun muassa Kalliala (2012,92), Mahkonen (2013, 89) ja Kaukoluoto (2010, 44) viittaavat, painottaa vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan tasa-arvoista vuorovaikutusta. (Hujala ym. 2007, 116.) Yhteisymmärrys asiakkaan ja päivähoitohenkilökunnan välillä on erityisen tärkeää, jos asiakkuuden aikana laaditaan sosiaalihuollon asiakaspalvelulain mukaista palvelu-, hoito, kuntoutus tai muuta vastaavaa suunnitelmaa. (Jämsä 2010, 44.) Toimivalla yhteistyöllä vanhempien ja varhaiskasvatustahon välillä on Poikosen ja Lehtipään (2009, 72) mukaan myönteinen vaikutus lapsen kehitykseen.

Moniammatillista yhteistyötä tarkastellessa on huomioitava vanhempien ja perheen vastuu omien asioidensa hoitamisessa. Perhe asiantuntijana määrittelevät oman palveluntarpeensa ja sen muodot (Määttä & Rantala 2010, Neitola 2013, 131 mukaan). Myös Perälä ym. (2011, 20) sanovat raportissaan, että viime kädessä vanhemmat vastaavat omaa lastaan ja perhettään koskevasta päätöksenteosta ja ovat siinä osallisina. Lapsen sosiaalinen kompetenssi ja vertaissuhteiden merkitys lapsen hyvinvoinnille tulisi ottaa huomioon palveluita järjestettäessä. Vanhempien tarvitseman tuen pitäisi Neitolan (2013, 131) mukaan olla saatavilla mahdollisimman lähellä perhettä. Tukea tarvitsevia vanhempia ei tule kohdella epäkelpoina yksilöinä vaan asenteen pitää olla mahdollisimman paljon yhteistyötä painottavaa. (Neitola 2013, 131.)

5.2 Moniammatillisen yhteistyön esteitä

Yhteistyön tekemättömyys saattaa aiheuttaa erilaisia ongelmia palvelun käyttäjällä, tässä tapauksessa lapselle ja hänen perheelleen. Jos yhteinen suunnittelu, toteutus ja arviointi puuttuvat lapsen ja perheen asioita hoitaessa, perheen kohdalla voi olla useita rinnakkaisia, jopa erisuuntaisia suunnitelmia. Yhteistyön tekemättömyys voi johtua esimerkiksi yhteisen suunnittelu- ja tapaamisajan löytymisestä riittävän nopeasti, jolloin perheen ongelmat saattavat pahentua. Voi myös olla, ettei sovittuun palaveriin pääse mukaan kaikki palvelujen suunnittelun ja toteutuksen kannalta tärkeät henkilöt. (Kihlman 2005, 110–111.) Asiakassuunnitelmien tekeminen yhteistyössä eri viranomaistahojen sekä asiakkaan kesken on tärkeää myös työyhteisöjen sekä asiakkaan voimavarojen takia. Useiden eri tahojen asiakassuunnitelmien samanaikainen tekeminen kuluttaa voimavaroja ja voi johtaa toisiinsa nähden ristiriitaisten tavoitteiden syn-

tymiseen. Tästä syystä asiakassuunnitelmat tulisi lähtökohtaisesti laatia viranomaisten kanssa yhteisinä. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 24.)

Kihlmanin (2005, 104) mukaan salassapitoasiat ja niihin liittyvät tiedonkulkuongelmat ovat suurimpia esteitä moniammatillisen yhteistyön toteutumiseksi. Vaitiolovelvollisuus on usein myös tekosyynä sille, että halutaan välttää yhteistyön tekemistä. Tämä este voidaan kuitenkin väistää pyytämällä asiakkaalta lupa yhteistyön tekemiseen, ja pääsääntöisesti asiakas luvan antaakin. Kun asiakkaalla on tieto siitä, mihin häntä koskevaa tietoa käytetään ja miksi tietoa eri toimijoiden välillä vaihdetaan, yhteistyön onnistumisen mahdollisuus kasvaa. Muun muassa asiakkaan asemaa varten luotu sosiaalihuollon lainsäädäntö on parantanut asiakkaan oikeusturvaa. Lainsäädännön tavoitteena on turvata asiakkaiden yhdenvertainen ja hyvä kohtelu. Sen tavoite on myös tehdä yhteistyöstä asiakkaalle avointa sekä lisätä hänen osallisuuttaan omia asioitaan koskevassa päätöksenteossa. Keskeinen hyvän palvelun toteutumisen edellytys on moniammatillinen yhteistyö asiakkaan edun mukaisesti toteutettuna ja hänen osallisuuttaan vahvistamana. (Kolkka, Mantela, Holopainen, Louhela, Packalén & Kaisvuo 2009, 111.)

Jotta yhteistyö toteutuisi mahdollisimman vaivattomasti, avoimuus tiedonkulussa jo työskentelyn alkuvaiheista alkaen on ensisijaisen tärkeää, kuten Luodes (2007, 23–34) tutkimuksessaan toteaa. Luottamuksen, avoimuuden ja arvostuksen lisäksi asiakas on nostettava moniammatillisen yhteistyön työskentelyn keskiöön. Asiakkaan nostamista työskentelyn keskiöön painottavat myös Horwath & Morrison (2004, 66). Eri toimijoita vetää voimakkaasti yhteen asiakkaan edun ajaminen, ja asiakaskeskeisyys vaikuttaa myös erilaisten ammatillisten ajatusten vaihtamisen aktiivisuuteen. (Horwath & Morrison 2004, 66.)

Yhteistyön esteenä voi olla yhteisen ongelman ja tavoitteen määrittäminen. Eri toimijoilla on asiakkaaseen liittyen ratkaistavana omaan työhönsä liittyvä ongelma, vaikka ongelmat liittyvätkin toisiinsa ja samaan asiakkaaseen. (Luodes 2007, 34.) Ammattiryhmien puutteelliset tiedot toistensa koulutuksesta tai toimenkuvista vaikeuttavat myös yhteisymmärrystä Järvisen, Lankisen, Taajamon, Veistilän & Virolaisen (2007, 196) mukaan. Monissa ammattiryhmissä yhteistyö eri työyhteisöjen kesken on sattumanvaraista ja suunnittelematonta. Työntekijöiden omien intressien varassa voi olla,

otetaanko yhteyttä muihin ammattiryhmiin asiakkaan asioita hoitaessa. (Järvinen ym. 2007, 197.)

Esimiehen vastuulla on organisoida työt niin, että työajan löytyminen yhteistyön tekemiseen ei tule esteeksi. Kuitenkin usein resurssien puute ja niihin liittyvät asiat vaikeuttavat monesti yhteistyötä. Rekola ym. (2005) ja Kuivamäki ym. (2003) toteavatkin Isoherrasen (2005, 149) mukaan, että *Kiire, henkilökuntapula, henkilökunnan vaihtuvuus ja eri ammattiryhmien vaikea tavoitettavuus ovat usein tekijöitä, jotka muodostavat vähäisten tutkimusten ja käytännön keskustelujen mukaan esteitä yhteistyön hyvälle toteutumiselle työyhteisöissä*. Esimiehen tulee tietää moniammatillisuuden toteutumisesta omassa työyksikössään ja siten tukea työntekijöitä yhteistyötaitojen kehittämisessä. (Järvinen 2007, 197–198.) Johtajuuteen kuuluu myös hyvä rakenteiden ja toiminnan johtaminen, jotka ovat osaltaan tiimityön edellytyksiä. Puutteet tämän prosessin tuntemisessa estävät Oppaan (2013, 143) mukaan tiimin johtoa ja jäseniä yhteistyön kehittämisessä.

Moniammatillisen yhteistyön haasteet tulisi huomioida jo koulutusvaiheessa. Koulutuksen aikana opiskelijoiden tulisi saada kokemuksia moniammatillisesta suunnittelusta ja yhdessä tekemisestä. (Järvinen & Taajamo 2008, 13.) Tähän tulokseen päätyi myös Katajamäki (2010) tutkiessaan moniammatillisuutta sosiaali- ja terveysalalla. Hänen mukaansa moniammatillisuuden opettaminen jo opiskeluvaiheessa on tärkeää, jotta opiskelija oppisi ymmärtämään sosiaali- ja terveysalan yleisiä tietoja ja taitoja. (Katajamäki 2010, 97–148.) Isoherranen (2012, 151) väittää tutkimuksensa perusteella, että hyvin toimiva potilaslähtöinen yhteistyö toteutuu edelleenkin vain poikkeustapauksissa, jos kaikki ammattilaiset eivät saa tarvittavaa koulutusta, jonka avulla he voivat ymmärtää yhteistyötä uudella tavalla. Koulutus auttaa ymmärtämään, mitä moniammatillisuudella tarkoitetaan, mihin sillä pyritään ja miksi se olisi tarpeellista. Koulutuksella voidaan antaa myös vuorovaikutuksellisia keinoja moniammatillisen yhteistyön tekemiseen.

5.3 Eri organisaatioiden välinen yhteistyö

Moniammatillisen yhteistyön käsitteet ovat muuttuneet. Lastensuojelussa alettiin kehittää 1990-luvulla moniammatillisia, poikkihallinnollisia ja alueellisia palvelumuotoja. Jo silloin kunnilla oli kiinnostusta kehittää lapsiperhepalveluita erilaisten projektien myötä. Katsottiin, että uudet toimintamallit, tulevaisuuden muutostarpeiden ennakoii-

minen, avoimuus sekä uudennainen orientoituminen ovat sosiaali- ja terveystalveluiden kehittymisen edellytyksiä. Käsitteenä yhteistyölle puhuttiin verkostoyhteistyöstä. (Virtanen 1999, 33–35.) Vuosien kuluessa käsitettä on tarkennettu, vaikka asia ei ole muuttunut. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen moniammatillinen yhteistyö tarkoittaa sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Kahden tai useamman toimijan välistä vuorovaikutusta ja toimintaa on kuvattu Lipposen ja Paanasen (2013, 40) mukaan termillä rajapinta. Työskennellessään rajapinnassa yhteistyössä toistensa kanssa eri asiantuntijoiden toimintakulttuurit kohtaavat, ja toiminnallaan he luovat uuden systeemin, jota kutsutaan mesosysteemiksi.

Verkostoituvan asiakastyön (Virtanen 1999, 33–35) ja rajapinnalla työskentelyn (Lipponen & Paananen 2013, 40) termien haastajaksi Rousu (2012) nostaa termin *yhdyspinta*. Yhdyspinta on alue, jossa kaksi viivaa kaareutuu osin toistensa sisälle muodostaen molempia aloja leikkaavan yhteisen alueen – yhdyspinnan. Yhdyspinnalla olevat toimijat vaihtavat informaatiota yhteisellä sovitulla tavalla ja siinä on myös yhteisiä pelisääntöjä ja työnjakoa koskevia sopimuksia, jonka mukaan toimitaan. Yhteisen toiminnan toimivuus on osapuolten omien tehtävien kannalta tärkeää, ja molemmat osapuolet hyötyvät siitä tasapuolisesti, yhteistyön merkityksen korostaen. (Rousu 2012.)

Monitoimijoista yhteistyötä kuvaavat Määttä ja Rantala (2010, 160–162) kolmen työskentelymallin avulla. *Rinnakkain* työskennellessä asiantuntijuus on jokaisen ammattilaisen yksilöllinen ominaisuus. Tällöin lapsen ja perheen kanssa työskentelevät ammattilaiset esittelevät yhteisissä kokouksissa oman arvionsa lapsen ja perheen tilanteesta. He myös laativat suunnitelman, miten toimia asiakkaan parhaaksi oman erityisasiantuntemuksensa pohjalta. *Rinnakkain* työskennellessä asiakkaan omaa asiantuntijuutta ei juurikaan huomioida. *Yhdessä* työskennellessä eri alojen asiantuntijat edelleen arvioivat asiakkaan tilannetta omasta erityisasiantuntijuudestaan käsin, mutta he kokoontuvat yhdessä laatimaan toimintasuunnitelman asiakkaalle. Suunnitelman toteutusvastuu jakaantuu edelleen jokaiselle asiantuntijalle oman erityisosaamisensa mukaan. Lipposen ja Paanasen (2013, 40) kuvaama rajapintatyöskentely toteutuu Määttän ja Rantalalan (2010, 160–162) mallissa *yli ammatti- ja tiederajojen* ulottuvassa moniammatillisessa yhteistyössä, jolloin toimitaan lapsen ja perheen parhaaksi. Tällöin yhteistyössä työskennellessään ammattilaiset ovat tietoisia sekä omasta että toisten rooleista ja erityisosaamisista. Toiminnan tavoitteet syntyvät yhdessä työskennel-

len, ja asiakas otetaan työskentelyyn täysipainoisesti mukaan. (Määttä & Rantala 2010, 160–162.)

Isoherrasen (2005, 72) mukaan moniammatillinen yhteistyö voi rakentua yli organisaatorajojen osana asiakkaan polkua. Moniammatilliset tiimit kootaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti palvelemaan asiakkaan tarpeita (Isoherranen 2005, 72). Isoherranen (2005, 17) kuvaa moniammatillista yhteistyötä eri organisaatioiden välillä sateenvarjokäsitteenä, joka sisältää eriasteisia yhteistyömuotoja. Isoherrasen (2005, 17) näkemys on hyvin samankaltainen kuin Määttän & Rantalan (2010, 160–162) yhteistyön malli.

Yhteistyö lisääntyy

Moniammatillinen rinnakkain tapahtuva työskentely asiakkaan kanssa	Asiantuntijat muodostavat yhdessä keskustellen yhteisen käsityksen ja räätälöidyn asiakaslähtöisen tavoitteen.	Asiantuntijat rikkovat asiakaslähtöisesti työskennellessään sovitusti roolirajojaan.
--	--	--

KUVIO 1. Moniammatillisen yhteistyön sisältämät eriasteiset yhteistyömuodot. (Isoherranen 2005, 17.)

Eri organisaatioiden välisen yhteistyön hyöty asiakkaalle on merkittävä. Isoherrasen (2005, 72) mukaan verkostossa tapahtuva toiminta kokoaa yhteen jo olemassa olevaa tietoa asiakkaasta, luo yhteistä tavoitetta ja tukee asiakasta kriittisissä vaiheissa. Verkostoituminen ja yhteisten asioiden jakaminen helpottaa tiedon siirtämisessä eri tahojen kesken. Se tuo työhön useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, jotka ovat välttämättömiä kokonaisuuden rakentamisen kannalta. (Kontio 2010, 6.) Taajamo & Järvinen (2008, 14) kuvaavat, kuinka monitoimijaisella yhteistyöllä on mahdollista saada asiakkaan tilanteeseen kokonaisnäkemys. Se edellyttää, että työntekijöiden on hahmotettava ne prosessit, joiden kautta asiakas saa palvelut sekä ne kohdat, joissa asiakas voi moniammatillisesta yhteistyöstä hyötyä.

5.4 Aikaisemmat kehittämishankkeet

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä on mallinnettu aikaisemmin eri kunnissa erilaisten hankkeiden avulla. Esimerkiksi Kasperihanke Väli-Suomessa oli lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke vuosina 2009–2011. Hanke keskittyi Etelä-Pohjanmaan kaupunkeihin ja kuntiin. Tarkoituksena oli uudistaa hankkeen aikana lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kokonaisuutena. Sektorirajat ylittävien toimintamallien tavoitteena oli perustasolla kehittää ja nivoa yhteen kehitystä tukevat, ongelmia ja häiriöitä ehkäisevät ja korjaavat palvelut. Ennaltaehkäisevän työn koordinointi ja peruspalveluiden voimistaminen, kehitysympäristöissä tapahtuvan lasten ja nuorten tukemisen mahdollistaminen, perhetyön mallien kehittäminen sekä perhetyöhön liittyvän käsitteistön uusiminen ja perhetyön ”haltijuuden” säilyminen peruspalveluissa olivat hankkeessa painottuvat tavoitteet.

(<http://kasperihanke.fi/osahankkeet/monialaisesti-yhdessa-lapsen-parhaaksi>)

Kuusamossa vuosina 2011–2013 toteutetun Lapsen hyvä arki 2- hankkeessa syvennettiin varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöhön luomalla toimintamalli tilanteeseen, jossa päivähoito on lastensuojelun avoimuuden tukitoimi. Ennaltaehkäisevä työ, sujuva tiedonsiirto ja selkeä vastuun- ja tehtävien jakaminen eri toimijoiden kesken olivat hankkeen kehittämiskohteina. Hankkeen aikana luotiin yhteistyön tueksi käytäntö moniammatillisesta aloituskeskustelusta, ja se on tarkoitettu sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun työntekijöille. (www.sosiaalikallega.fi/mallit/uutiset)

Vuosina 2008–2013 Oulun seudulla on ollut käynnissä TUKEVA-hanke. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisen hankkeessa tarkoituksena oli moniammatillisella yhteistyöllä kehittää sektorirajat ylittäviä palveluja ja toimintamalleja lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseen ja lapsiperheiden toimijoiden osallisuuden vahvistamiseen. Hanke jakautui kolmeen eri osahankkeeseen, TUKEVA 1, TUKEVA 2 ja TUKEVA 3. Hankkeiden perusteella on julkaistu TUKEVA-työkalupakki, johon on koottu TUKEVA 1 ja 2-hankkeissa kehitettyjä ja pilotoituja uusia toimintamalleja lapsiperheiden palveluihin. Julkaisu on vapaasti saatavilla e-julkaisuna. (<http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva>)

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

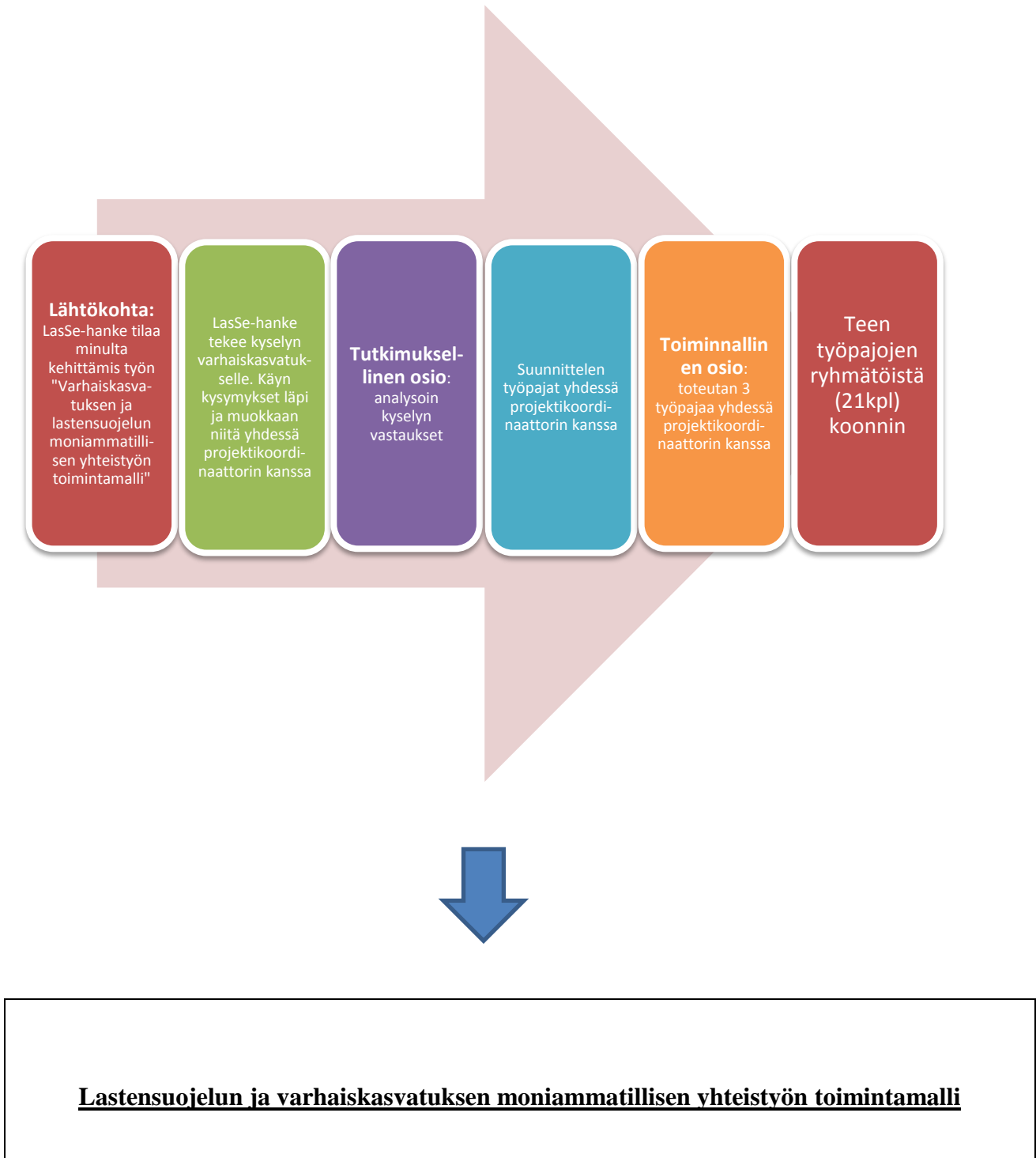
6.1 Kehittämistyön tavoite

Kehittämistehtäväni aihe on ”moniammatillisen yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheessa”. Kehittämistehtävänä työssäni on yhteistyömallin kehittäminen varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön välille lastensuojelutarpeen alkuvaiheessa. Työ on kehittämistyö, jossa on sekä tutkimuksellinen että toiminnallinen osio. Tutkimuksellinen osa on varhaiskasvatuksen työntekijöille lähetetyn kyselyn analysointi. Peruspalvelukeskus Oivan ja Aavan kunnissa on lähetetty varhaiskasvatuksen henkilökunnalle kysely liittyen yhteistyöhön ja tietämykseen lastensuojelun toiminnasta. Kyselyn avulla pyritään saamaan mahdollisimman tarkka kuva siitä, miten varhaiskasvatus koee yhteistyön lastensuojelun kanssa. Sama kysely on lähetetty samaan aikaan myös terveydenhoitoon neuvolahenkilökunnalle. Työssäni en käsittele neuvolan vastauksia, vaikka neuvolan osuus kehittämistyössä kulkeekin rinnakkain varhaiskasvatuksen kanssa.

Tutkimuksellisessa osassa kyselyn pohjalta analysoin varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Kyselyn analyysi vastaa kysymykseen ”Millaisia toiveita ja kokemuksia varhaiskasvatuksen työntekijöillä on yhteistyöstä lastensuojelun kanssa?”. Kyselyn analyysi on kehittämistyön toiminnallisen osan pohjana. Toiminnallinen osa on varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun esimiehille suunnattu työpajatyöskentely. Sen tavoitteena on kyselyn tulosten pohjalta luoda yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheeseen. Yhteistyön toimintamallin tehtävänä on helpottaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteydenottoa lastensuojelun työntekijöihin, sekä selkeyttää miten yhteistyö lastensuojelun kanssa alkaa. Toimintamallin avulla työntekijät tietävät, missä tilanteissa he ovat yhteydessä lastensuojeluun, mikä on varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävä perheiden auttamisen prosessissa ja missä kohden yhteistyötä lastensuojelun kanssa tehdään.

Kehittämistyön tilaajana toimiva LasSe-hanke on tiivisti mukana työssäni. Oman työni eri vaiheita ja yhteistyötä LasSe-hankkeen kanssa erittelen alla olevassa kaaviossa. Siitä selviää, mikä kehittämistyössäni on LasSe-hankkeen osuutta ja mikä on minun työni. Lähtökohtana on LasSe-hankkeen pyyntö kehittää yhteistyön toimintamalli. LasSe-hanke teki kyselyn kysymykset varhaiskasvatukselle. Muokkasin yhdes-

sä projektikoordinaattorin kanssa kysymyksiä, jotta niiden kautta saataisiin mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Analysoin kyselyn vastaukset. Suunnittelin työpajojen toteutuksen yhdessä projektikoordinaattorin kanssa, ja toteutin hänen kanssaan kolme työpajaa. Kaikkien työpajojen ryhmätöistä tein yhteisen koonnin, joka on lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön mallinnus.

KUVIO 2. Kehittämistyön toteutus

6.2 Lähtökohtana tutkimusaineisto

Kanasen (2014, 16) mukaan laadullinen tutkimus sopii tutkimukseen silloin, kun ilmiötä ei tunneta eli ei ole valmiita teorioita, jotka selittäisivät tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tällöin laadullisen tutkimuksen menetelmin selvitetään, mistä ilmiössä on kyse, mistä tekijöistä ilmiö koostuu ja mitkä ovat tekijöiden väliset vaikutussuhteet. Laadullisen tutkimuksen keinoin on mahdollista saada ilmiöstä syvälinen näkemys. (Kananen 2014, 16–17.) Kanasen (2014, 17) ja Bernardin (2013, 23) mukaan laadullinen tutkimus toimii usein pohjana muille tutkimuksille, sillä sen perusteella kehitetään reaalia maailmaa selittäviä teorioita ja malleja ja useat muut tutkimukset nojautuvat laadullisen tutkimuksen tuottamaan tietoon. Sosiaalisella kentällä tehtäviin tutkimuksiin laadullinen tutkimus on Bernardin (2013, 23) mukaan usein sopivampi menetelmä kuin määrällinen.

Kehittämistyöhöni valikoitui laadullinen tutkimusmenetelmä, koska se sopi parhaiten työn tavoitteisiin. Kehittämistyön tavoitteena oli saada tietoa varhaiskasvatustyöntekijöiden kokemuksista ja toiveista yhteistyöstä lastensuojelun työntekijöiden kanssa, ja niiden kokemusten pohjalta kehittää yhteistä toimintamallia. Laadullisen tutkimuksen avulla saatiin parhaiten tietoa vastaajien ajatuksista yhteistyöhön liittyen. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajarvi 2009, 85). Varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnattu kysely yhteistyöstä antoi eniten tietoa kehittämisen kohteena olevasta ilmiöstä.

Tullessani mukaan LasSe-hankkeeseen kyselyn kysymykset varhaiskasvatuksen henkilökunnalle Päijät-Hämeessä oli valmisteltu. Kävimme kysymyksiä läpi projekti-koordinaattorin kanssa ennen kyselyn lähettämistä. Muutimme joitakin kysymyksiä, jotta ne antaisivat enemmän tietoa tutkittavasta aiheesta. Vehkalahten (2014, 20) mukaan kysely on tärkeää suunnitella huolellisesti, jotta siitä saatavat vastaukset auttaisivat kyselylle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Kun vastaaja täyttää kyselylomaketta, siihen ei ole enää mahdollista tehdä muutoksia eikä lomakkeen laatijalla ole mahdollista selventää kysymyksiä vastaajalle. Suurelta osin kyselylomakkeen varaan perustuva kehittämissuunnitelman onnistuminen riippuu mitä suurimmassa määrin lomakkeesta. Ratkaisevaa tässä kohtaa onkin se, kysytäänkö kyselyssä sisällöllisesti oikeita kysymyksiä tilastollisesti mielekkäällä tavalla. (Vehkalahti 2014, 20.)

Hirsjärvi ym. (1997, 139–142) ja Yli-Luoma (2001, 29–33) ovat myös sitä mieltä, että kysymysten muotoiluun ja lomakkeen laadintaan on käytettävä paljon aikaa ja tietoa. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle lähetetyssä kyselylomakkeessa oli sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymykset antavat yksityiskohtaista faktatietoa, joihin vastaaminen edellyttää vastaajalta tutkittavan ilmiön tuntemista (Kananen 2014, 73). Tarkat kysymykset vastausvaihtoehtoineen auttavat myös ymmärtämään ja taustoittamaan tutkittavaa ilmiötä. Avoimet kysymykset tuottavat enemmän ja laajemmin tietoa ja ymmärrystä, joten ne tarkentavat tutkittavaa ilmiötä monivalintakysymyksiä enemmän. Yhdistämällä nämä kaksi kyselytapaa, tutkittavasta aiheesta saadaan mahdollisimman paljon tarpeellista tietoa. (Kananen 2014,73–79.)

Kysely toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella. Vastaajille lähetettiin sähköpostiin internetlinkki, jota kautta hän pääsi kyselyyn vastaamaan. Kyselyyn oli mahdollista vastata kuukauden ajan, jonka jälkeen kyselylinkki sulkeutui. Webropol-kyselyn kysymykset olivat sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Kysymyksiä oli yhteensä 14 kpl. Vastaajalla oli mahdollista jättää vastaamatta kysymyksiin niin halutessaan ja vastata vain osaan kysymyksistä. Kyselyyn vastaavien anonymiteetti säilytettiin webropol-kyselyssä, niin että vastauksia pääsi lukemaan vain webropol-tunnukset saaneet henkilöt. Vastaajien nimiä tai työyksiköitä ei kysytty.

Kyselyssä kysyttiin mm. seuraavia asioita: Onko sinulla mielestäsi riittävästi tietoa lastensuojelun toimintatavoista? Jos toivoisit enemmän tietoa lastensuojelun toimintatavoista, niin millaisiin kysymyksiin haluaisit vastauksia? Oletko tehnyt lastensuojeluilmoituksen? Oletko tehnyt pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi yhdessä perheen kanssa? Kohtaatko työssäsi sellaisia tilanteita, joissa toivoisit konsultaatioapua lastensuojelun sosiaalityöntekijältä? Oletko saanut konsultaatioapua lastensuojelusta silloin, kun olet sitä tarvinnut? Toivoisitko, että yhteydenpito lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa olisi nykyistä tiiviimpää? Onko sinulla hyviä kokemuksia toimivasta yhteistyöstä lastensuojelun sosiaalityön kanssa? Toivoisitko, että lastensuojelun ja oman toimipaikkasi asiakasyhteistyön käytännöistä sovittaisiin nykyistä tarkemmin, esimerkiksi laatimalla yhdessä ohjeistus tai toimintamalli?

Aineistonkeruumenetelmänä kyselytutkimuksen etuna pidetään Hirsjärven ym. (1997) mukaan sitä, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja kyselyllä voidaan myös kysyä monia asioita. Kysely-

menetelmä on tehokas, se voidaan lähettää vaikkapa tuhannelle henkilölle samaan aikaan. Huolellisesti suunnitellulla kyselylomakkeella aineisto voidaan nopeasti käsitellä tallennettuun muotoon ja analysoida tietokoneen avulla nopeasti. (Hirsjärvi ym. 1997, 195.)

Kyselytutkimuksen heikkouksina pidetään sitä, että tavallisimmin aineistoa pidetään pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Ei ole mahdollista varmistua siitä, miten vakavasti kyselyn vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen: ovatko he pyrkineet vastaamaan siihen huolellisesti ja rehellisesti. Hirsjärvi ym. (1997) pitävät heikkoutena myös sitä, että kyselyn lähettäjä ei pysty varmistumaan siitä, miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat eikä myöskään tietämään, miten vastaajat ovat selvillä kyselyyn liittyvästä aihealueesta. (Hirsjärvi ym. 1997, 195.) Kyselyn lähettäjällä ei ole mahdollisuutta toistaa kysymystä, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja eikä käydä mitään keskustelua kyselyn vastaajan kanssa. Kyselyssä lähettäjä myös olettaa, että vastaajat ovat luku- ja kirjoitustaitoisia ja että he kykenevät ja haluavat ilmaista itseään tarkoittamalla tavalla kirjallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Tutkimuksen eettinen puoli korostuu kyselyllä kerättävässä aineistossa, sillä tutkija voi Kanasen (2014, 73) mukaan kysymyksenasettelullaan vaikuttaa saamaansa tietomäärään. Kysymykset ohjaavat vastaajaa helposti liikaa ja vaikuttavat vastausten laatuun ja syvyyteen. (Kananen 2014, 73–74.)

6.3 Tutkimusaineiston analyysi sisällön analyysin avulla

Aineiston luokittelu on olennainen osa analyysiä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 147). Yleisesti voidaan ajatella, että aineiston analyysiin ryhdytään sitten kun aineisto on kerätty ja järjestetty. Erityisesti strukturoiduissa kyselyissä toimitaan näin. Jos aineistoa kerätään monessa eri vaiheessa kvalitatiivisen tutkimuksen tavoin, analyysia kuitenkin tehdään pitkin matkaa eikä yhdessä tietyssä tutkimuksen vaiheessa. Aineistoa siis samanaikaisesti sekä kerätään että analysoidaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 223.) Kehittämistyöni aineiston analyysi on juuri kuvatuunlainen prosessi. Kyselyn tuloksia oli analysoitava mahdollisimman pitkälle heti kyselyn valmistuttua, sillä työpajojen sisällöllinen osuus riippui täysin kyselyn tuloksista

Laadullisen aineiston kohdalla tavallisimmat analyysimenetelmät ovat Hirsjärven ym. (2009, 224) mukaan teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. Tuomi & Sarajärvi (2009, 91) kutsuvat tätä sisällönanalyysiksi. Sitä

voidaan pitää paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Kananen (2012, 117) mukaan sisältöanalyysi perustuu luokitteluun, joka voi olla aineistotai teorialähtöistä.

Tuomi & Sarajärvi (2009, 91–93) esittävät yleisen kuvauksen, kuinka sisällönanalyysi toteutetaan. Se on kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Ensin päätetään, mikä saadussa aineistossa kiinnostaa. Päätöksen pohjalta koko aineisto käydään läpi ja erotellaan tutkimuksen kannalta merkittävät asiat, kaiken muun voi jättää tutkimuksesta pois. Pelkistämisessä etsitään ne ilmaisut, jotka tutkijan mielestä vastaavat tutkimustehtävään tai –kysymykseen. Tämän jälkeen kerätty aineisto koodataan, eli jäsennetään sitä, mitä tutkijan mielestä aineistossa käsitellään. Viimeinen kohta, jossa aineisto luokitellaan, teemoitellaan, tyypitellään tms. ymmärretään usein varsinaiseksi aineiston analyysiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.) Hirsjärven & Hurmeen (2010, 147) mukaan analyysi luo pohjan tai kehyksen, jonka varassa aineistoa voidaan myöhemmin tulkita, yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokittelussa on kyse päättelystä, ja luokat on voitava perustella sekä käsitteellisesti että empiirisesti. Aineiston analyysin luokille on myös oltava yhteys analyttiseen kontekstiin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 147.)

Analysoin kyselyn tuloksia teemoittelun kautta. Jokaisen avoimen kysymyksen kohdalla valitsin analyysiyksiköksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93) lauseen, joka liittyi kunkin avoimen kysymyksen pääajatuksen. Avoimista vastauksista siirsin kaikki ne vastaukset erilliseen tiedostoon, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni. Siirrettyäni lauseet tiedostoon, kävin saatuja lauseita läpi ja etsin niistä samankaltaisia teemoja.

Löydettyäni aineistosta analyysia vastaavat teemat (työprosessit, työskentelytavat, tiedon jakaminen, yhteistyö, avoimuus varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä) pilkkoin jokaisen teeman eri luokkien alle. Kananen (2012, 117) neuvoo siirtämään saman teeman alle kaikkien haastateltavien vastaukset, jotka luokitellaan. Jokaisesta teemasta löytyi vastauksia eri luokittelun mukaan. Kyselyn analyysin mukaan jaoin eri teemojen vastaukset seuraaviin luokkiin: kokemukset, toiveet ja kehittämisideat. Tätä menetelmää voisi kutsua myös sisällönerittelyksi Hirsjärven ym. (2009) mukaan. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan, ja aineistosta etsitään tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Lisäksi

Kanasen (2012, 117) mukaan tutkijan on vakuutettava aineistosta tekemäänsä löydöstä esimerkiksi liittämällä mukaan vastaajan sitaatti. Sitaatilla tutkija antaa löydökselleen todistelua eli vetoaa vastaajalta saatuun tietoon (Kananen 2012, 117). Työssäni sitaatit ovat suoria ja lyhentämättömiä vastauksia avoimista vastauksista, ja sitaatit on kursivoitu. Analyysin loppuun olen tehnyt teemoista ja luokittelusta taulukkoyhteenvedon, josta tuloksia on helppo tarkastella.

6.4 Työpajojen toteutus

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jossa on sekä tutkimuksellinen osio että toiminnallinen osio. Kehittämis- ja toimintatutkimus ovat kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen yhdistelmiä (Kananen 2014, 23). Laadullinen tutkimus pyrkii löytämään ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, ja toiminta- ja kehittämistutkimus pyrkii asiantilojen muutokseen. Molempiin lähestymistapoihin kytkeytyy muutos tai kehittäminen sekä niiden läpivieminen. (Kananen 2012, 37 ja 2014, 23–24.) Kehittämistutkimuksen tavoitteena on löytää parempia vaihtoehtoja vallitsevalle asiantilalle, poistaa jokin ongelma tai kehittää jotain paremmaksi. (Kananen 2012, 44.)

Työpajatoiminta on kehittämistyöni toiminnallinen osuus, ja se rakentuu kyselyn vastausten pohjalle. Työpajoissa esitellään varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastaukset kyselyyn, ja nämä vastaukset määrittelevät työpajatyöskentelyn lähtökohdan. Pajoissa on tavoitteena luoda toimiva malli yhteistyöhön varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheeseen. Koska perheet ja tilanteet ovat aina hyvin erilaisia, kovin tarkkoja ja yksityiskohtaisia sääntöjä ja toimintamalleja yhteistyölle on mahdotonta luoda. Tavoitteena kuitenkin on, että yhteistyö saadaan sujuvammaksi ja helpommaksi, ja että kumpikin taho (varhaiskasvatus ja lastensuojelu) ovat tietoisia siitä missä kohtaa ja miten yhteistyötä kannattaa tehdä, jotta perheet saavat oikean avun oikeaan aikaan.

Varhaiskasvatuksen kysely lähetettiin Päijät-Hämeen alueella kaikkiin kuntiin. Työpajatyöskentelyllä haluttiin rakentaa yhteistyön toimintamalli. Jotta työskentely olisi tehokasta ja kaikkien osallistujien ideat tulisivat esille, päädyttiin järjestämään monta eri työpajaa, niin että joka kunnassa olisi omansa. Siten työpajoja tuli ympäri Päijät-Hämettä yhteensä seitsemän kappaletta. Opinnäytetyöni aikataulun takia osallistuin kolmeen työpajaan. Valitsin osallistumiseni niin, että olin mukana yhdessä pajassa kunkin peruspalvelukeskuksen alueella.

Työpajat jaoteltiin peruspalvelukeskusten tai kaupungin mukaan niin, että Hollola-Kärkölä-Hämeenkosken edustajat olivat yhdessä pajassa, Asikkala-Padasjoen toisessa ja Lahden edustajat kolmannessa työpajassa. Niihin osallistui päälliköitä ja esimiehiä lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon kentiltä. Työpajat suunnattiin heille, sillä toiminnan kehittämiseen tarvitaan esimiesten vahvaa mukanaoloa ja sitoutumista. Esimiehen tuki ja huomio sekä oppimiseen ja kehittymiseen innostavat johtajat ovat Viitalan (2013, 88–89, 171) mukaan oleellinen osa organisaation työntekijöiden ammattitaidon kehittämistä.

Koska kysely oli lähetetty myös neuvolan henkilökunnalle, työpajoissa oli mukana varhaiskasvatuksen edustajien lisäksi neuvolan henkilökuntaa. Työpajat toteutettiin niin, että aluksi minä esittelin varhaiskasvatuksen osalta kyselyn tulokset. Sen jälkeen projektikoordinaattori kävi kyselyn tuloksia läpi neuvolan ja lastensuojelun osalta. Tuloksista ja sen herättämistä ajatuksista keskusteltiin yhdessä osallistujien kanssa. Tämän jälkeen työmenetelmänä oli ryhmätyöskentely. Osallistujat jaettiin pienempiin ryhmiin, joissa he pohtivat, millaista yhteistyön pitäisi olla varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Jokainen ryhmä rakensi oman toimintamallinsa isolle paperille. Erilaiset toimintamallit annettiin projektikoordinaattorille, joka kirjasi tuotokset sellaisinaan A4-kokoisille papereille. Tämän seurauksena useita tuotoksia oli helpompi käsitellä jatkotyöskentelyssä.

Pajojen ryhmätyövaiheissa osallistujat jaettiin sellaisiin ryhmiin, joissa oli henkilöitä varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja terveydenhuollon puolesta. Näin saatiin mahdollisimman kattava näkemys moniammatillisesta yhteistyöstä eri organisaatioiden kesken. Jokainen työpaja kesti kaksi tuntia kerrallaan. Lyhyellä kestolla haluttiin varmistaa mahdollisimman monen kutsutun saapuminen tapaamiseen.

Pienryhmätyöskentely perustui kuvitellun case-perheen varaan. (LIITE 2.) Hahmottelemani perheen tilanne oli sellainen, että tilannetta selvitellessä sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun on tehtävä yhteistyötä. Yhteistyötä tehdessä konkretisoituu kyselystä saadut vastaukset yhteistyön ongelmakohdista. Osallistujat jaettiin pienempiin ryhmiin, joissa he pohtivat millaista yhteistyön pitäisi olla varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Case-perheen tilanteen tuli myös olla sellainen, jota pohtiessaan työpajoihin osallistuneiden tulisi ottaa huomioon ne teemat, jotka aineiston analyysistä nousi esille. Työpajaan osallistuvat työntekijät pohtivat, minkälaista tukea case-

perheen tulisi saada varhaiskasvatukselta ja lastensuojelulta, minkälaista yhteistyötä näiden kahden toimijan välillä olisi oltava sekä vastaisiko perheen saama tuki kyselystä saatuihin vastauksiin työntekijöiden kokemista ongelmakohdista. Työntekijöiden on tarkoitus saada casen kautta mallinnettua yhteistyön syntymistä ja sujumista eri toimijoiden välillä.

Jokainen ryhmä teki mallista tuotoksen, jonka he esittelivät muille ryhmille. Tuotokset jäivät hankkeen käyttöön. Yhteistyömalleista olen tehnyt yhteenvedon, johon olen koonnut ne asiat, jotka jokaisella ryhmällä oli samanlaisia mallia rakentaessaan.

6.5 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyöhön liittyy muiden tutkimusten mukaisesti monia eettisiä kysymyksiä. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa noudatetaan Hirsjärven ym. (2009, 23) mukaan *hyvää tieteellistä käytäntöä*. Suomessa on opetusministeriön vuonna 1991 asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta, joka on laatinut ohjeet tieteellisten menettelytapojen noudattamiseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 23–27, Kuula 2006, 32–36.)

Kaiken tutkimuksen lähtökohtana pitäisi olla ihmisarvon kunnioittaminen (Hirsjärvi 2009, 25). Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja siihen pyytämisen tulee kunnioittaa ihmisen itsemääräämisoikeutta. Tutkimukseen osallistuneilta pyydetään usein kirjallinen suostumus. Se vähentää ihmisten manipulointia erilaisissa tutkimushankkeissa. (Hirsjärvi 2009, 25.) Työssäni kyselyyn osallistuneiden vapaaehtoisuutta on vaikea mitata. LasSe-hanke lähetti kyselyn saatekirjeen kanssa varhaiskasvatustyöntekijöiden aluepalvelupäälliköille, jotka jakoivat kyselyä eteenpäin päiväkotien lähiesimiehille. Todennäköistä on, että jakaessaan kyselyä varhaiskasvatushenkilökunnalle, lähiesimiehet kehottivat työntekijöitä vastaamaan kyselyyn. Kehotuksen vaikuttavuutta on vaikea arvioida, sillä joissakin yksiköissä vastaajia oli runsaasti ja joistakin yksiköistä vastauksia ei tullut ollenkaan.

Vastaajien anonymiteetti säilytettiin kyselyssä koko ajan. Vastauksiin ei kirjattu nimeä eikä työyksikköä mihinkään kohtaan. Kyselyn vastauksia ei päässyt katsomaan kuin ne henkilöt, joilla oli sen tarkastelemiseen vaadittavat tunnukset ja jotka vastauksilla jotain tekivät. Suoria lainauksia vastauksista käytettäessä olen valinnut kohdat niin, että niitä ei voi yhdistää toisiinsa eikä mihinkään työyksikköön.

Hirsjärven ym. (2009, 23) eettisten periaatteiden noudattamisen lisäksi hyvän tutkimuksen periaatteisiin kuuluu Clarkeburnin ja Mustajoen (2007, 43–44) mukaan se, että tutkimuksessa käytetyistä metodeista on kerrottu avoimesti. Tulokset tulee julkistaa rehellisesti. Tiedonhankinta on tehtävä haittaa aiheuttamatta ja eettisesti oikein. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 43–44.) Kehittämistyössäni olen pyrkinyt noudattamaan hyvän tutkimuksen periaatteita. Käyttämistäni metodeista olen kertonut avoimesti ja olen antanut ne kriittisen tarkastelun kohteeksi useaan kertaan työskentelyn aikana. Tulokset olen julkaissut sellaisenaan, avointen kysymysten kohdalla sanatarkasti kirjoitusvirheineenkin, ja tulosten analysoinnissa olen pyrkinyt objektiivisuuteen. Tutkimuksen tekijän on Hirsjärven ym. (2009, 231–233) mukaan kerrottava tarkasti tutkimuksensa toteuttamisen kaikki vaiheet, jotta tutkimuksen luottavuus parane. Olen kertonut työssäni mahdollisimman tarkasti kehittämistyöni erilaiset vaiheet ja valitsemani menetelmät.

Tutkimusten tulosten ja johtopäätösten pitäisi olla oikeita, uskottavia ja luotettavia. Luotettavuus mittaa työn laatua ja on Kanasen (2012, 161) mukaan yksi työn hyvyyden mittari. Tutkimusprosessissa on erilaisia riskipisteitä, joissa voidaan tehdä vääriä ratkaisuja, jättää jotain tekemättä tai tehdä valittu ratkaisu väärin. (Kananen 2014, 161). Hirsjärven ym. (2009, 231–233) mukaan tutkimuksen luotettavuutta voidaan mitata pohtimalla, mitaako tutkimus sitä, mitä sen oli tarkoitus mitata.

Kehittämistyössäni käytettiin kyselylomaketta kehittämistyön pohjana. Lomakkeen kysymykset tuli miettiä tarkasti, jotta ne vastaisivat tutkimuskysymykseen. Aloittaessani opinnäytetyöni, kysely varhaiskasvatuksen henkilökunnalle oli valmiiksi laadittu LasSe-hankkeen toimesta. Kävimme kysymykset läpi yhdessä projektikoordinaattorin kanssa, ja muutimme joitakin kysymyksiä, niin että niiden avulla saisi enemmän tietoa yhteistyön kokemuksista.

Clarkeburnin & Mustajoen (2007, 70) mukaan ei ole määritelty, kuinka monta vastaajaa tutkimuksessa pitäisi olla, jotta vastaukset edustaisivat riittävästi todellisuutta. Kehittämistyön laajuus on rajallinen, joten myös sen tulokset ovat rajalliset. Vastauksia tuli yhteensä 126 kappaletta, ja vastaukset kuvaavat vain siihen vastanneiden kokemuksia ja toiveita yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Vastaukset jakautuivat erittäin epätasaisesti eri kuntien ja peruspalvelukeskusten kesken. Jossain kunnassa vastaajia

oli runsaasti kun taas toisessa kunnassa vastauksia tuli vähän. Tämä aiheuttaa hankaluutta kyselyn tulosten yleistettävyyden suhteen.

7 KYSELYN TULOKSET

Varhaiskasvatuksen vastauksia kyselyyn tuli 126 kpl. Heinolasta tuli 9 vastausta, Lahdesta 79, Peruspalvelukeskus Aavasta 19 ja Peruspalvelukeskus Oivasta 19. Kehittämistyöni tavoitteena on kehittää toimintamallia varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen henkilöstön kyselyn tuli vastata kysymykseen: ”Millaisia toiveita ja kokemuksia varhaiskasvatuksen työntekijöillä on yhteistyöstä lastensuojelun kanssa?”

Saatuani aineiston etsin vastauksista ensin merkitykselliset ilmaisut, ne jotka liittyivät kyselylomakkeessa kysytyyn kysymykseen. Ryhmittelin samantyylliset vastaukset yhteen, ja sen jälkeen nimesin vastauksille alaluokat. Vastausten pääluokat nousivat teorian ja kyselyn vastausten perusteella seuraaviksi: 1) kokemukset lastensuojelusta, 2) toiveet lastensuojelulle, 3) kehittämisideat.

7.1 varhaiskasvatuksen kokemukset lastensuojelusta

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset lastensuojelusta liittyivät yhteisiin asiakasperheisiin. Työntekijä oli tehnyt lastensuojeluilmoituksen tai lastensuojelutarpeen selvityspyynnön yhdessä perheen kanssa. Työntekijä oli myös saanut konsultaatioapua lastensuojelusta sitä tarvitessaan. Yhteistyön kokemukset liittyivät vanhempien jaksamiseen liittyviin asioihin, lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja lastensuojeluprosessin etenemiseen liittyviin asioihin. Kokemukset lastensuojelusta olivat myös sellaisia, että varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat, etteivät he tiedä tarpeeksi lastensuojelun toimintatavoista.

Hyvät kokemukset lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä liittyivät perheen tukemiseen yhdessä.

”Yhteistyössä tuettu perhettä.”

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä hyviin kokemuksiin liittyi avoimuus lastensuojelun puolelta. Hyvä kokemus oli myös aina yhteydessä yhteistyön sujuvuuden kanssa.

”Toimiva yhteistyö ollut perhetyöntekijän kanssa. Kiitos siitä!” Teimme yhdessä vanhemman kanssa pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi ja perheelle saatiin melko nopeasti tukea (mm. perhetyö). Yhteisessä palaverissa mietittiin lisäksi päivähoidon tarvetta ja lasten ja vanhempien yhteisen ajan tarvetta. Pääsimme kaikkia tyydyttävään päätökseen.”

Yhteiset tapaamiset ovat edistäneet perheen ja lapsen asioiden hoitamista.

”Yhteiset tapaamiset ja neuvottelut eri toimijoiden kanssa, silloin on sovittu jokaisen ”työsarka” ja on päästy eteenpäin lasten ja perheen kanssa. (Perhe on tietysti ollut mukana sopimassa asioita)”

Varhaiskasvatuksen henkilökunta koki tärkeä päästä kertomaan päivähoidon näkökulmaa perheen asioihin, ja toteutuessaan se vaikutti positiivisesti henkilökunnan kokemukseen lastensuojelusta.

”Olen päässyt kertomaan yhteisneuvottelussa päiväkodin näkökulman asioihin”

Osa kyselyn vastauksista liittyi negatiivisiin kokemuksiin yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on negatiivisia kokemuksia liittyen siihen, etteivät he tiedä miten toimia silloin kun perheen tilanne huolestuttaa päivähoidossa. Vastaajat kokivat, että yhteistyön sosiaalityöntekijän kanssa olisi pitänyt olla nykyistä tiiviimpää näissä tilanteissa. Tähän liittyen tuli useita vastauksia (45kpl).

”Päivähoidossa emme saa tietoa esim ilmoituksen jälkeen mitä tapahtuu tai mikä on perheen tilanne. Esim päihdeperheistä olisi tiedettävä myös pk:ssa jotta lasten hakutilanteessa osataan tarkkailla hakijan kuntoa.”

”jos lapsen käytös herättää huolta useissa työntekijöissä päivähoidossa ja perheen tilanne on vaikea tai siinä on tapahtunut muutoksia”

Vastaajilla oli kokemuksia siitä, että lapselle oli haettu päivähoitopaikkaa lastensuoje-

lun tukitoimena, mutta siitä ei ollut kerrottu avoimesti päiväkotiin. Työntekijät kokivat, että he eivät tiedä missä asioissa heidän pitäisi lasta tai perhettä tukea näissä tilanteissa.

”Nimenomaan silloin, kun lapselle haetaan päivähoitopaikkaa. Niissä tilanteissa on lähes poikkeuksetta epäselvyyttä, millä perusteella paikkaa haetaan.”

Osa vastaajista esitti konkreettisen esimerkin siitä, mitä hankaluuksia voi tulla, jos varhaiskasvatuksen henkilökunta ei tiedä lapsen päiväkotiin sijoittumisen syytä lastensuojelullisena tukitoimena.

”Jos päivähoitoon tulee lapsi, joka on lastensuojelun piirissä, me emme useimmiten tiedä sitä, vaikka tiedosta olisi hyötyä. Ja kuten edellä kerroin, aina ei osaa arvioida, kuinka esim. lasten puheisiin pitäisi reagoida. Millaisiin asioihin pitäisi kiinnittää huomiota ja kuinka herkästi.”

”Kunlapsi tulee hoitoon oisi tärkeää, että meille tulisi tieto mahdollisesta sosiaalityöstä perheen kanssa!!!”

Yhteenvedona varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset voidaan jakaa kahteen osaan: hyviin kokemuksiin, jotka liittyvät toimivaan yhteistyöhön, sekä negatiivisiin kokemuksiin, jotka liittyvät epätietoisuuteen toimintatavoista lastensuojelun osalta. Hyvissä kokemuksissa korostui avoin yhteistyö varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perheen kanssa. Kaikki toimijat kokoontuivat yhteiseen palaveriin, työnjako eri viranomaisten välillä oli selvää ja toista kunnioittavaa. Lapsen ja perheen asiat menivät varhaiskasvatuksen työntekijöiden mukaan näissä tilanteissa eteenpäin.

Negatiivisissa kokemuksissa työntekijät eivät tieneet, mitä lastensuojelussa tapahtuu sen jälkeen kun he ovat olleet sinne yhteydessä. He myös kokivat, etteivät tieneet miten lastensuojelu auttaa perhettä. Tämä aiheutti vastaajissa epätietoisuutta myös omista mahdollisuuksista auttaa ja tukea perhettä.

Kyselyssä pyydettiin kertomaan toiveita yhteistyölle lastensuojelun kanssa. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastauksissa toiveet jakautuivat selvästi kahteen linjaan. Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä haluttiin selventää ja saada siitä sujuvampaa useassa vastauksessa. Vastaajat halusivat tietää, mikä on eri toimijoiden rooli ja työtehtävä perhettä auttaessa.

”Yhteistyö muiden lasta hoitavien tahojen kanssa, missä mennään?, mikä on varhaiskasvatuksen rooli? yms. Paljon epäselvyyttä.”

Monen vastaajan toiveena oli lastensuojelun salassapitovelvollisuuden joustaminen. He kokivat, että lastensuojelu vetoaa monessa eri tilanteessa salassapitovelvollisuu- teen, vaikka vastaajien mielestä siihen ei ollut varsinaista syytä ja avoimempi tiedon- kulku lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä helpottaisi perheen asioista hoita- mista. Vaihtuva henkilökunta lastensuojelun puolella vaikeutti yhteydenottoa varhais- kasvatuksen henkilökunnan puolelta. Näihin asioihin toivottiin muutosta.

”Henkilökunnan muutokset - yhteydenotto helpommaksi, konsultaatio helpommaksi, sa- lassapito useasti toiminut ”jarruna” - toimimme perheiden hyväksi”

Toiveiden suhteen toisen linjauksen taustalla oli epätietoisuutta lastensuojeluprosessin etenemisestä sen jälkeen, kun työntekijä on esimerkiksi tehnyt lastensuojeluilmoituk- sen. Prosessin kuvaus ja tietoisuus lastensuojelun toimintamallista koettiin tärkeäksi asiaksi. Vastauksia kysymykseen ” Jos toivoisit enemmän tietoa lastensuojelun toi- mintatavoista, niin millaisiin kysymyksiin haluaisit vastauksia?” tuli 23 kpl.

”Mitä käytännössä tehdään, mitä tukitoimia perheelle on, mitä seurantaa?”

”miten asiat etenevät, kun on tehty lastensuojeluilmoitus

Monen vastaajan toiveena oli mahdollisimman kattava tieto lastensuojelun toimintata- voista heti sen jälkeen, kun lastensuojeluilmoitus päiväkodin puolelta on tehty.

”Toivoisin tietoa lastensuojeluilmoituksen jälkeisestä prosessista ja siitä mitä siellä ylipäänsä tehdään.”

”Kaikenlainen tieto lastensuojelun toimintatavoista tervetullutta. Tutustumista, yhtey- denotto olisi helpompaa.”

Osa vastaajista esitti toiveen selkeään kirjalliseen toimintamalliin lastensuojelullisia ti- lanteita varten.

”Toimintatapoihin selkeitä ohjeita.”

”Kaikkien osapuolten asiantuntemusta hyödyntävää toimintamallia, jossa perustana on luottamus ja toisen näkemyksen/osaamisen kunnioitus ja asiakaslähtöisyys”

Muutamissa vastauksissa puhuttiin yhteistyömallista. Vastaajat toivoivat, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille kehitettäisiin yhteistyön toimintamalli erilaisia tilanteita varten.

”Konkreettinen lyhyt ohje kuinka toimia tilanteissa.”

”Malli yhteydenottoon ja yhteistyöhön konsultaatiotilanteissa. Samoin yhteistyömalli tilanteisiin, milloin varhaiskasvatus ei ole avohuollon tukitoimi, mutta huolia on ja perheellä on asiakkuus lastensuojeluun. Lastensuojeluilmoitusten sijaan suosisin aina kun vain mahdollista, yhdessä vanh. kanssa tehtyä pyyntöä ls-tarpeen selvittämiseksi (last.suoj.ilmoituksen sijaan).”

Toimintamallissa tulisi olla vastaajien mielestä konkreettisesti ja lyhyesti kuvattuna, kehen otetaan yhteyttä, miten otetaan yhteyttä sekä joitain yleisiä toimintaperiaatteita (näitä ei avattu vastauksissa enempää).

”Miten eri tilanteissa toimitaan, millaisissa asioissa otetaan yhteyttä?Kehen otetaan yhteyttä. Puhelimella vai sähköpostilla? Ohjeet yhdellä paperilla ja päivitys aina elokuussa tai aina kun tulee muutosta.”

”Selkeä malli, mihin otan yhteyttä, kun tarvitsen konsultaatioapua. Yleiset toimintaperiaatteet.”

Useiden vastaajien toiveet yhteistyölle liittyivät omassa työssä esiin tulleisiin tilanteisiin, joissa he kokivat epävarmuutta osaamisestansa. Yhteistyön avulla vastaajat pystyisivät selventämään, onko oma huoli perheen tilanteesta aiheellinen ja mitä he itse voisivat tehdä perhettä auttaakseen. Vastaajista 59 % kokee työssään perheen kanssa tilanteita, joissa he pohtivat, mitä pitäisi tehdä ja miten he ottaisivat lastensuojelun mukaan perheen tilanteen arviointiin. Huolet liittyvät vanhemmuuteen (väsymys, vanhempien jaksaminen, lasten kasvattaminen, arjen hallinta) sekä lapsessa tai vanhemmissa näkyviin konkreettisiin huolta herättäviin asioihin (lasten likaisuus, päihteiden käyttö, lasten puheet ruumiillisesta kurituksesta kotona, lasten turvallisuus).

”Ruumiillinen kuritus, kotiolot/vanhempien jaksaminen, sos. apu”

”Lapsen oireet huolena.”

Tilanteet liittyivät omaan työhön, sillä vastaajat olivat ottaneet huolta herättävät asiat jo puheeksi perheen vanhempien / vanhemman kanssa, ilman toivottavaa muutosta perheen kannalta.

”Lapset ovat toistuvista perheille sanotuista huomautuksista huolimatta likaisia, mutta muuten hyvin voivia ja tasapainoisia. Äiti on niin väsynyt että ei jaksakaan tuoda lapsia hoitoon. Sijaisäiti suhtautuu lasten vaaratilanteisiin välinpitämättömästi.”

”kun tulee esiin että perheellä on vaikeuksia jaksamisessa ja arjen hallinnassa ja se heijastuu lapsiin”

”Epäilyksiä että perheessä ei ole kaikki hyvin, lapsen käytöksen perusteella”

Näiden tilanteiden tullessa esiin varhaiskasvatuksen puolella työntekijät toivoisivat tiiviimpää yhteistyötä sosiaalityöntekijän / lastensuojelun kanssa, jotta he osaisivat antaa perheelle parhaan mahdollisen tuen.

”Kun mietimme perheen kanssa avun mahdollisuuksia. Puhelu yhdessä perheen kanssa tai ammatillinen konsultaatio nimettömänäkin riittäisi usein.”

Vastaajat eivät aina tieneet, onko tilanne sellainen, että olisi syytä tehdä lastensuojeluilmoitus tai yhdessä perheen kanssa pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Vastaajat toivoivat saavansa näissä tilanteissa omaan työhönsä tukea lastensuojelun puolelta.

”Esim. milloin on aiheita tehdä lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelun selvittämiseksi. Mitkä on kriteerit, kuinka pienestä asiasta. onko esim. syytä, jos lapsi puhuu että isä/äiti lyö tms. lapsen kertoma asia.”

”kun oma huoli herännyt/mahdollinen tieto, onko perhe jo lastensuojelu tai muun asiakas”

7.2 kehittämisideat

Kyselyssä toiseksi viimeisenä kysymyksenä oli ”Miten kehittäisit yhteistyötä lastensuojelun kanssa?” Tähän kohtaan oli vastauksia tullut 32 kpl. Viimeisenä kysymyskohtana annettiin vapaasti kirjoittaa jos kysyjällä oli vielä jotain ehdotuksia tai ajatuksia kyselyyn liittyen. Tähän kohtaan vastauksia tuli 13 kpl. Nämä kaksi kohtaa yhdistämällä kehittämisideat jakaantuvat kahteen kohtaan.

Lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö on lähes jokaisessa vastauksessa kehittämiskohteenä. Lastensuojelulta toivottiin yhteistyötä, yhteisiä palaverieita ja säännöllisiä tapaamisia.

”Toivon lastensuojelulta yhteydenottoja, ilmoituksiin perustuvaa ”kuittausta” toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai ryhdytään, paikkansa pitäviä aikatauluja.”

”Yhteistä arviointia yhteisistä prosesseista.

Yhteisiä tapaamisia. Näkökulmien avaamista. Tuttuutta.

Yhteisen vision luomista toimivasta yhteistyöstä.

Toimintatapoja määrittävien taustojen (laki ym. asiat) auki puhumista.

Perheen kanssa yhdessä toimimisen käytäntöjen vahvistaminen.

=> Kaikki nämä yhdessä rakentavat keskinäistä LUOTTAMUSTA.”

Yhteisten asioiden hoitamisen lisäksi vastauksissa tuli kehittämissuositukseksi lastensuojelun työntekijöiden säännölliset vierailut päiväkodissa. Vierailujen tarkoituksena olisi sitouttaa sekä varhaiskasvatus että lastensuojelu yhteistyöhön, myös esimiestasolla.

”Lastensuojelun työntekijöiden käyminen pk:lla, osallistuminen keskusteluihin, puolivuositteiset katsaukset missä mennään, ei vain työntekijä, vaan myös esimiestasolla. Molemmat tahot tulee sitouttaa yhteistyöhön ja työntekijöille on osoitettava siihen myös aikaa.”

Yhteistä ohjeistusta ja toimintamallia toivottiin kehitettävän muutamassa vastauksessa. Vastajat kokivat, että yhteistyö auttaisi perhettä ja myös työntekijöiden työtä jos kumpikin osapuoli (varhaiskasvatus ja lastensuojelu) tietäisivät mitkä ovat kummankin työtehtävät.

”Yhteinen ohjeistus ja avoimempi tiedonkulku. Nykyisin tuntuu siltä, että varhaiskasvatukseen ei tule riittäviä tietoja vaitiolovelvollisuuteen vedoten. Tuolloin asian hoitaminen voi olla hankalaa ja perhe on epätietoinen.”

”yhteisen toimitamallin luominen, yhteistyötapaamiset, joissa kerrotaan lastensuojelun toiminnasta ja vastaavasti varhaiskasvatuksen toiminnasta lasteja perheiden tukemisessa.”

Yhteiseen toimintamalliin tulisi vastaajien mielestä kirjata selkeät tavoitteet työnteolle varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun osalta. Mallissa jokainen tietäisi oman vastuunsa, ja se auttaisi perheen tilannetta.

Yhteiset selkeät tavoitteet varhaiskasvatuksen osalta ja lastensuojelun osalta.”

Hyvä toimintamalli tuo hyvää myös lapselle ja perheelle, jossa jokainen toimija tietää vastuunsa.

Toisena suurempana kehittämiskohteena oli avoimuus. Vastaajat korostivat sitä useassa eri kohdassa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta koki, etteivät he saa tarvittavaa tietoa perheen asioista, jolloin he eivät pysty parhaalla tavalla auttamaan ja tukemaan lasta ja perhettä.

”Avoimuus - miten lastensuojelulla menee perheiden kanssa, minkälaisilla avuilla.

”Toivoisin sen olevan mahdollisimman avointa, jotta perhe ja lapsi saisivat parhaan mahdollisen avun.”

Avoimuuden puutteen takia vastaajat kokivat, etteivät heidän ja lastensuojelun keinot kohtaa toisiaan. Heillä ei ole tietoa toistensa tekemisistä eikä siitä, miten perheen kanssa on sovittu toimivan. Vastaajat eivät tieneet aina sitäkään, jos perheellä oli sosiaalityön asiakkuus.

”Nyt varhaiskasvatuksen tavat ja keinot tukea perhettä ja lastensuojelun keinot ovat irrallaan toisistaan, ei ole tietoa miten toinen toimii, mitä on sovittu perheen kanssa ja mitä on meneillään... yhteistyö voisi luoda toinen toisiaan täydentävän kokonaisuuden”

”Avoin yhteistyö puolin ja toisin. Meille tieto jos perhe on sos.työn asiakkaana.”

Avoimuuteen liitettiin tiedon välittäminen ja välittämättä jättäminen. Lastensuojelun koettiin *”olevan palaverissa hiljaa”* eikä varhaiskasvatukselle kerrottu perheitä koskevia asioita. Lisäksi koettiin, että varhaiskasvatuksen täytyi avoimesti kertoa asioita lastensuojelulle, mutta avoimuus ei toiminut molemmin puolin, lastensuojelusta varhaiskasvatukseen päin.

”Toivoisin , että päiväkotit otettaisiin paremmin mukaan lastensuojelutyöhön silloin, kun päivähoito on yksi osa perheen tukitoimista. Eli että saisimme enemmän tietoa asioista tällaisessa tilanteessa. Näin ei aina ole ollut.”

”Tietojen jako tasapuoliseksi”

”Yhteistyön ja tiedon välitys tulisi olla molemminpuolista.”

Vastaajat kokivat, että he eivät hyödy avoimuudesta mitään, vaan jäävät itse pimentoon perheen asioiden kulun suhteen. Jotkut kokivat, etteivät tiedä onko perheille mitään hyötyä siitä, että varhaiskasvatus tekee lastensuojeluilmoituksen. Tämä kokemus johtui avoimuuden ja tiedon puutteesta.

”Varhaiskasvatusta moititaan ettemme tee riittävän matalalla kynnyksellä lastensuojeluilmoituksia. Mutta kun niiden tekeminen on hankalaa ja ilmoituksen jälkeen emme saa mitään tietoa miten asiassa on edetty ja onko ilmoitus edes ollut aiheellinen. Meitä velvoitetaan mutta sen jälkeen meidät jätetään pimentoon.”

7.3 taulukkoyhteenveto kyselystä

Jakamalla kyselyn vastaukset eri teemojen alle, saa kyselystä laajan vastauksen kysymykseen *”Millaisia toiveita ja kokemuksia varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on yhteistyöstä lastensuojelun kanssa?”* Taulukkoyhteenveto kokoaa alaluokat teemoittain yhteen, ja antaa selkeän kokonaiskuvan varhaiskasvatuksen henkilökunnan vastauksista.

TAULUKKO 1. Millaisia kokemuksia ja toiveita varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on yhteistyöstä lastensuojelun kanssa?

Teemat	Kokemukset	Toiveet	Kehittämisehdotukset
Työprosessit	Päivähoidossa emme saa tietoa esim ilmoituksen jälkeen mitä tapahtuu tai mikä on perheen tilanne	Mitä käytännössä tehdään, mitä tukitoimia perheelle on, mitä seurantaa? Kaikenlainen tieto lastensuojelun toimintatavoista tervetullutta. Tutustumista, yhteydenotto olisi helpompaa	Yhteistä arviointia yhteisistä prosesseista. Yhteisiä tapaamisia. Näkökulmien avaamista. Tuttuutta. Yhteisen vision luomista toimivasta yhteistyöstä. Yksinkertaiset selvät toimintamallit
Työskentelytavat	Yhteiset tapaamiset ja neuvottelut eri toimijoiden kanssa, silloin on sovittu jokaisen "työsarka" ja on päästy eteenpäin lasten ja perheen kanssa.	Miten toimitaan lastensuojelutapauksissa? Miten nopeasti asiat hoidetaan? Mitä toimenpiteitä on tehty lastensuojeluilmoituksen jälkeen Miten tilanteissa kannattaa toimia, kun on tekemässä lastensuojeluilmoitusta. Miten perheen kanssa kannattaa toimia	Yhteiset selkeät tavoitteet varhaiskasvatuksen osalta ja lastensuojelun osalta Konkreettinen lyhyt ohje kuinka toimia tilanteissa
Tiedonjakaminen	Meiltä vaan kyselään tietoa, mutta meille päin ei anneta tietoa	Yleisesti tietoa lastensuojelusta päivähoidon näkökulmasta Toivoisin tietoa lastensuojeluilmoituksen jälkeisestä prosessista ja siitä mitä siellä ylipäänsä tehdään erilaiset lastensuojelun toimittajat tukimuodot perheille, tiedonkulku päivähoitossa olevan lapsen asioiden hoitamiseen liittyen.	Yhteinen ohjeistus ja avoimempi tiedonkulku Selkeä malli, mihin otan yhteyttä, kun tarvitsen konsulttia-apua. Yleiset toimintaperiaatteet Tietojen jako tasa-arvoiseksi

Yhteistyö	Yhteistyössä tuettu perhettä	Yhteistyö päivähoidon kanssa, tiedonsaanti-oikeus Jos päivähoitoon tulee lapsi, joka on lastensuojelun piirissä, me emme useimmiten tiedä sitä, vaikka tiedosta olisi hyötyä.	Toivon lastensuojelulta yhteydenottoja, ilmoituksiin perustuvaa "kuittausta" toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai ryhdytään, paikkansa pitäviä aikatauluja. Yhteinen toimintatapa perheen hyväksi yhteisen toimitamallin luominen, yhteistyötapaamiset, joissa kerrotaan lastensuojelun toiminnasta ja vastaavasti varhaiskasvatuksen toiminnasta lasteja perheiden tukemisessa.
Avoimuus lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välisessä yhteistyössä	Jos päivähoitoon tulee lapsi, joka on lastensuojelun piirissä, me emme useimmiten tiedä sitä, vaikka tiedosta olisi hyötyä	Mikäli lapsi on lastensuojelun asiakas toivoisimme yhteistyötä teidän kanssanne Avoimuus - miten lastensuojelulla menee perheiden kanssa, minkälaisilla avuilla Toivoisin avoimuutta sieltä päin, koska tunne että annamme tietoa ja te olette hiljaa palavereissa tulee tunne ettei teitä tarvittaisi niissä ollenkaan (salassapidon taakse mennään aina)	Avoimuutta, tutustumista, yhteydenpitoa Avoin yhteistyö puolin ja toisin. Meille tieto jos perhe on sos.työn asiakkaana

8 TYÖPAJAT

Kyselyn tulosten pohjalta järjestettiin yhteistyöpajat Lahden, Heinolan, Peruspalvelukeskus Oivan ja Peruspalvelukeskus Aavan alueilla. Opinnäytetyöni aikataulun takia olin mukana kolmessa yhteistyöpajassa (Lahti, Heinola ja Oiva), mutta yhteensä työpajoja oli seitsemän kappaletta. Työpajat toteutettiin syys- ja marraskuun 2014 aikana. Kanssani ohjaamassa työskentelyä oli LasSe-hankkeen projektikoordinaattori.

Työpajojen tarkoitus oli esitellä kyselyn tuloksia varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon esimiehille ja päälliköille, sekä rakentaa yhteistyön toimintamallia näiden toimijoiden välille lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheeseen. Työpajoihin osallistuneet henkilöt pohtivat, minkälaista toimintamallia tulee kehittää, jotta se vastaisi kyselystä esille tulleisiin työntekijöiden tarpeisiin. Osallistujat tekivät konkreettisen mallinnuksen yhteistyön toimintamallista case-perhettä apuna käyttäen.

Lahden työpajaan osallistui 21 henkilöä. Heistä 10 oli terveydenhuollosta, seitsemän varhaiskasvatuksesta ja neljä lastensuojelusta. Heinolassa mukana oli 28 henkilöä. 10 heistä oli terveydenhuollon työntekijöitä, kahdeksan varhaiskasvatuksen työntekijää ja 10 lastensuojelun työntekijää. Oivan alueen työpajoja oli kaksi, mutta osallistuin vain toiseen. Yhteensä Oivan työpajoissa oli 39 henkilöä, joista 14 oli terveydenhuollosta, 11 varhaiskasvatuksesta ja 14 lastensuojelusta.

Työpajojen aluksi kävimme läpi varhaiskasvatuksen vastaukset kyselyyn. Sen jälkeen Päivi Kaski kävi läpi neuvolan vastauksia. Osallistujilla oli mahdollisuus keskustella tuloksista. Sen jälkeen osallistujat jaettiin pieniin ryhmiin ja heille annettiin pohdittavaksi case-tehtävä. Tehtävän avulla ryhmät mallinsivat yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Case-tehtävässä osallistujien tuli pohtia, miten kukin taho toimii silloin, kun huoli lapsen tilanteesta on herännyt sekä neuvolassa että varhaiskasvatuksessa. Moniammatillisissa ryhmissä osallistujat keskustelivat, miten case-perheen tilannetta tulisi lähteä selvittämään. Jokainen osallistuja toi keskusteluun oman ammattialansa näkökulman selvityksen lähtökohtaan. Keskustelun perusteella ryhmät piirsivät isolle paperille kaavion, miten yhteistyö käynnistyy eri tahojen kesken, ja minkälaisia asioita eri ammattiryhmät ottavat huomioon. Tein ryhmien kaavioista koontin, jossa yhdistyvät ne asiat, jotka olivat samoja kaikkien ryhmien tuotoksissa. Työskentelyn perusteella yhteinen toimintatapa oli seuraava:

Osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että ensimmäiseksi työntekijän tulee keskustella tilanteesta vanhemman kanssa. Keskustelun jälkeen varhaiskasvatuksen työntekijä voi soittaa konsultaatiopuhelun nimettömänä lastensuojeluun ja pyytää sieltä toimintaohjeita työskentelyyn.

Jos keskustelemalla asiasta vanhemman kanssa tilanteeseen ei tule muutosta, työntekijä voi tehdä vanhemman kanssa yhdessä pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Jos vanhemmat eivät tähän suostu, heille kerrotaan viranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta joten työntekijä tekisi lastensuojeluilmoituksen. Selvityspyynnön tai lastensuojeluilmoituksen jälkeen lastensuojelu aloittaa lastensuojelutarpeen selvityksen kutsamalla aloituspalaveriin perheen, ilmoituksen tehneet tahon sekä mahdolliset muut yhteistyökumppanit. Työskentelyssä tutkitaan perheen tuen tarvetta, perheellä olevia tukikeinoja sekä niiden riittävyttä. Selvitystyön päättyessä pidetään palaveri, jossa perheelle kerrotaan, onko lastensuojelun asiakkuuden jatkumiselle aihetta. Tähän palaveriin kutsutaan myös varhaiskasvatuksen (ja neuvolan) työntekijä.

8.1 Moniammatillisen yhteistyön toimintamalli

Työpajojen tuotokset, rakennetut toimintamallit moniammatilliseen yhteistyöhön varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä, näkyy alla olevasta kaaviosta. Selkeä kaavio yhteistyöstä oli myös monissa varhaiskasvatuksen vastauksissa esille tullut kehittämisidea. Kaaviossa on yhdistetty kaikkien seitsemän työpajan moniammatillisten tiimien työskentely. Yhdessä työpajassa moniammatillisia tiimejä oli kolmesta viiteen ryhmää. Ryhmät hahmottelivat tehtävänannon mukaisesti isolle paperille mallin siitä, miten yhteistyö lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheessa tapahtuu. Kaaviota tehdessä minulla oli 21 eri ryhmän mallinnus yhteistyöstä. Etsin malleista ne kohdat, jotka olivat kaikissa samalla tavalla suunniteltuja. Ryhmien mallien yhteiset asiat kokosin yhteen, ja tein niistä yhden yhteisen yhteistyön toimintamallin.

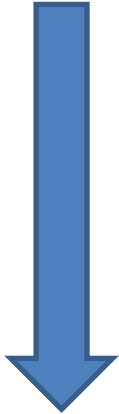
Kyselyn vastaajat kaipasivat toimintakaavioon lisäksi vastauksia kysymyksiin, jotka eivät nousseet työpajoissa esille. Jotta toimintamalli olisi sekä kyselyn analyysin että työpajojen mukainen, liitän kysymykset toimintamalliin. Kysymyksien vastaukset tulee päivittää jokaisen työyksikön mukaan niihin sopiviksi, ja vastaukset tulee liittää mallin yhteyteen joka työyksikössä. Siten toimintamallista tulee käyttöön sopiva.

1. OMIEN TAITOJEN RIITTÄVYYS PERHEEN TUKEMISESSA HUOLESTUTTA

2. KESKUSTELU TILANTEESTA VANHEMPIEN KANSSA

Missä tilanteessa ollaan yhteydessä lastensuojeluun?

Kuka/mikä taho lastensuojelusta on se, johon ollaan yhteydessä?

Yhteistyö muiden tahojen kanssa

3. KONSULTAATIO LASTENSUOJELUUN

Tapaaminen, jossa paikalla vanhemmat, varhaiskasvatuksen työntekijä ja lastensuojelun työntekijä

Kuka sopii aloituspalaverin vanhempien kanssa?

Tapaamisen pohjalta työskentely perheen kanssa

4. LOPPUPALAVERI, JOSSA KAIKKI TOIMIJAT YHDESSÄ

Kuka sopii loppupalaverin ja kutsuu koolle tarvittavat ihmiset?

KUVIO 3. Moniammatillisen yhteistyön toimintamalli.

8.2 palaute työpajoista

Yhteistyöpajoihin osallistuneilta kerättiin kirjallinen palaute työpajatyöskentelystä. Palautteen avulla haluttiin selvittää, oliko työpaja vastannut osallistujien odotuksia. Vastaaajia pyydettiin erittelemään, mihin asiaan työpajatyöskentelyssä he olivat erityisen tyytyväisiä ja saivatko osallistujat työpajasta uusia ajatuksia tai hyödynnettävää omaan työhönsä. Lopuksi kysyttiin toiveita ja kommentteja mahdollisesti tuleviin pajoihin. Palautetta käytiin läpi myös suullisesti keskustelemalla tilaisuuden lopuksi.

Moniammatillinen työskentely koettiin tärkeäksi kaikissa pajoissa. Monet kokevat, että keskustelua eri yhteistyötahojen kanssa yleisesti on liian vähän, joten yhteinen työpajatyöskentely tuntui tarpeelliselta. Yhteistä keskustelua syntyi, ja monet kokivat erityisen mukavaksi sen että yhteistyötahon ”*kasvot tulivat tutuksi*”. Yhteinen keskustelu selkeytti ajatuksia.

Case-työskentely oli kaikkien osallistujien mielestä hyvä idea ja he kokivat sen antoisana työskentelytapana. Käsiteltävä asia avautui eri tavalla case-työskentelyn kautta. Casen kautta osallistujat saivat kuulla erilaisia näkökulmia käsiteltävään asiaan. Lahden työpajassa toivottiin, että jokaisessa ryhmässä olisi ollut eri alojen edustajia, jolloin keskustelu olisi ollut laajempaa.

Työpajoihin osallistuneet saivat uusia ideoita ja omaan työhönsä hyödynnettävää tietoa. Pajan koettiin toimineen muistutuksena moniammatillisen yhteistyön tärkeydestä, ja osa vastaajista kertoikin kutsuvansa vastaisuudessa helpommin yhteistyötahoja mukaan keskusteluihin.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni oli kehittämistyö, joka sisälsi tutkimuksellisen ja toiminnallisen osion. Sen tarkoituksena oli kehittää moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheessa. Kehittämistyö toteutettiin kaksiosaisena; ensimmäisenä osana oli varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu kysely. Kyselyn analyysi ohjasi työn toista osaa, työpajatyöskentelyä, jonka tarkoituksena oli analyysin pohjalta mallintaa yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.

9.1 Yhteistyö

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla oli kyselyn mukaan tarve yhteistyölle lastensuojelun kanssa. He kokivat yhteistyön olevan hyvää silloin, kun se oli heidän mukaansa molemmin puolin avointa ja sujuvaa. Hyvä yhteistyö oli monien vastaajien mielestä tärkeää, jotta lapsi ja perhe saisivat tarvitsemansa avun mahdollisimman nopeasti. Työntekijöiden vastauksissa olikin vahva asiakaslähtöinen ajattelu, joka on Pärnän (2012, 215–218) ja Luodeksen (2007, 37) mukaan tärkeää. Asiakas tulee kunnolla ja asiakaslähtöisesti palveluksi moniammatillisen yhteistyön avulla (Luodes 2007, 37). Sen kautta voidaan myös tukea asiakkaan omia voimavaroja ja osallisuutta omaa elämää koskevissa asioissa (Pärnä 2012, 215–218). Järvisen & Taajamon (2008, 12) mukaan moniammatillista yhteistyötä tarvitaan asiakaskohtaisessa työssä ja kehitettäessä palveluja ja toimintoja. Yhteistyön kehittäminen oli monien vastaajien toiveena.

Suurimpana yhteistyön esteenä varhaiskasvatuksen henkilökunta piti avoimuuden puutetta lastensuojelun osalta. Se näkyi kaikissa esiin nostetuissa teemoissa. Työntekijät kokivat, että he eivät saa tarvitsemaansa tietoa lapsen ja perheen asioista lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyen. Henkilökunnan vastauksista tuli esille, etteivät he tiedä kuinka perhettä autetaan vai autetaanko ollenkaan, mikä on varhaiskasvatuksen rooli auttamistilanteessa ja odotetaanko varhaiskasvatukselta jatkotoimenpiteitä. Puutteet tiedonjakamisessa eri toimijoiden välillä vääristävät Munron (2011, 9) mukaan asiakkaan riskinarvioimisprosessia. Asiakkaan hyöty palveluista varmistuu tiedonkulun toimiessa. Tehokas kommunikointi on prosessi, jossa informaatio siirtyy yhdeltä henkilöltä toiselle ja kumpikin kokee tulleen ymmärretyksi. (Munro 2011, 9, 148.)

Vaitiolovelvollisuus ja salassapitoasiat nousevat Kihlmanin (2005, 104) mukaan usein esteeksi moniammatilliselle yhteistyölle. Asiakkaalta voidaan kuitenkin pyytää lupa yhteistyön tekemiseen. Asiakkaan osallisuutta voidaan vahvistaa moniammatillisen yhteistyön kautta, ja usein sen avulla saadaan asiakkaan tavoitteet paremmin saavutettua. (Kolkka ym. 2009, 111.) Avoimuus yhteistyön alusta lähtien lisää asiakkaan luottamusta ja lisää yhteistyön toteutumisen vaivattomuutta (Luodes 2007, 23–34).

Työntekijän tuntema epävarmuus tarvittavan ammatillisen yhteistyön toteutumisesta vaikutti työntekijöiden ammatillisuuteen ja kykyyn auttaa lasta ja perhettä tarpeeksi hyvin. Lapsen edun turvaaminen tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen henkilökunnan vastuulla on huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta lastensuojelulain

mukaisesti (Järvinen ym. 2007, 102). Päivähoitolain 7 a §:ssä viitataan viranomaisyhteistyöhön. Sen mukaan erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen kuntoutussuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Tarpeen vaatiessa mukaan otetaan viranomaisia sosiaalihuollosta, terveydenhuollosta ja koulutoimesta. Lastensuojelu on yksi näistä viranomaistahoista. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan velvollisuus on lapsen edun nimissä tehdä yhteistyötä asiakkaan tarvitsemalla tavalla, vaikka yhteistyö olisikin viranomaisen kanssa hankalaa. (Mahkonen 2012, 39.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden toive tiedon saamisesta lastensuojelun prosessista ilmoituksen teon jälkeen mukailee Lastensuojelun laatusuosituksia. Lastensuojelun laatusuositukseen (2014, 25) on kirjattu paikallisen johdon tehtäväksi varmistaa viranomaisten riittävä yhteistyö. Lastensuojelun voi antaa ilmoituksen tehneelle taholle tiedon siitä, että ilmoitus on vastaanotettu sekä lisäksi ilmoittaa asiaa hoitavan toimiston tai työntekijän nimen ja yhteystiedon. Laatusuosituksen mukaan lastensuojeluilmoituksen tehnyt ammattilainen ja muut viranomaistahot ovat tarvittavissa määrin mukana lapsen asian selvittämisessä ja tuen tarjoamisessa. Silloin yhteistyö on vakaalla pohjalta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava, että viranomaiset tietävät yhteistyön tarkoituksen ja tavoitteet lapsen yksilöllisissä tilanteissa. (Lastensuojelun laatusuositukset 2014, 25.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2009, 10) sanotaan laadukkaana varhaiskasvatuksen edellyttävän eri tahojen yhteistyötä. Myös lastensuojelussa keskeinen osa on vuorovaikutusta lasten, vanhempien ja heidän läheistensä kanssa (Kananoja ym. 2011, 174). Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä tarkoittaa sitä, että jokainen lapsen kanssa työskentelevä työntekijä tuo yhteiseen käyttöön oman asiantuntijuutensa. Tätä kautta tarkastellaan yhdessä lapsen ja perheen tilannetta jokaisen asiantuntijuuden näkökulmasta. (Isoherranen ym. 2008, 15.)

Esteitä yhteistyölle on useita. Kihlmanin (2005, 104) mainitsemien salassapitoasioiden ja vaitiolovelvollisuuksien lisäksi Kuuskeri (2013, 43) näkee yhteistyön työntekijöiden vaihtuvuuden ja kiireen. Yhteisen ajan puute, useiden työntekijöiden aikataulujen yhteensovittaminen ja työntekijöiden vaihtuvuus nousevat Salakarin (2009, 58–62) tutkimuksessa yhteistyön esteiksi. Matikaisen (2009, 123) mukaan resurssien ja tiedon puuttuminen ovat moniammatillisen yhteistyön esteinä.

Kyselyn vastauksissa tuli ilmi, että yhteistyötä lastensuojelun kanssa tehdään yleisimmin tilanteissa, joissa varhaiskasvatuksen henkilökunta miettii lastensuojeluilmoituksen tekemistä ja sen tarpeellisuutta. Yhteistyötä tehdään usein myös silloin, kun lapsi tulee päivähoitoon lastensuojelullisena toimenpiteenä. Viranomaistahona varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus silloin, kun lapsen fyysinen tai psyykkinen kehitys uhkaa vaarantua (Mahkonen 2013, 182). Kyselyyn vastanneet työntekijät miettivät, onko yhteydenotto lastensuojeluun tarpeellinen silloin kun mietittäviä asioita lapseen liittyen olivat muun muassa ruumiillinen kuritus, lapsen oireet, lapset likaisia, äiti väsynyt, ja vanhemmat suhtautuivat lapsen vaaratilanteisiin välinpitämättömästi.

Lastensuojelunlain valmistelun yhteydessä on luonnehdittu, millaisiin asioihin lastensuojeluilmoitus saattaa liittyä. Hallituksen esityksen mukaan taustalla voi olla esimerkiksi lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen ja kehityksen vaarantumiseen liittyviä seikkoja. Lapsen pahoinpitely, lapsen heitteillejättö, seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka on asioita, jotka voivat johtaa lastensuojeluilmoituksen tekoon. Myös lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaittava muu puute tai osaamattomuus, joka vaarantaa lapsen huolenpidon, voi olla syynä ilmoituksen tekoon. (Mahkonen 2013, 182.) Nämä ovat juuri niitä tilanteita, joihin kyselyyn vastanneet työntekijät kaipaivat lastensuojelun näkemystä ja tiiviimpää yhteistyötä sosiaalityöntekijän kanssa.

Mahkonen (2013, 118) mukaan Suomessa ei ole lakia, joka kieltäisi päivähoitossa työskenteleviltä yhteistyön tekemisen. Salassapitovelvollisuuden liittyvät juridiset esteet poistuvat, jos vanhemmilta saadaan lupa yksityisen tai perheen salaisuuden avaamiseen. Joskus salassa pidettävä tietoa on välttämätöntä avata yhteistyön mahdollistamiseksi. Silloin tähdellistä on pitää mielessä, että yhteistyön tavoitteena on lapsen ja perheen etu. Laki saattaa jopa velvoittaa ammattilaisten väliseen yhteistyöhön riippumatta luottamuksellisuudesta ja muutoin vallitsevasta salassapitovelvollisuudesta. (Mahkonen 2013, 118–121.)

9.2 Kehittämistyön tulos: yhteistyön toimintamalli

Varhaiskasvatuksen työntekijöillä oli kehittämideoita yhteistyöhön lastensuojelun kanssa. He ehdottivat toimintamallin tekemistä, josta selviäisi kehen ollaan yhteydessä kun halutaan lastensuojelun konsultaatiota tilanteeseen. Toimintakaavio selkeyttäisi työn tavoitteita varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun osalta, auttaisi varhaiskasvatuksen

työntekijöitä tietämään miten heidän tulee kussakin tilanteessa toimia ja lisäksi avoimuutta ja tiedonkulkua eri toimijoiden välillä. Kyselyyn vastanneet halusivat, että yhteistyön toimintamalli olisi selkeä, helposti luettava ja siitä selviäisi osapuolten toimintavastuut.

Vastaajien toive yhteistyöstä on hyvin perusteltua ja vahvistaa kuvaa varhaiskasvatushenkilöstön ammatillisuudesta. Moniammatillisen yhteistyön kautta on mahdollista Järvisen & Taajamon (2008, 13–14) mukaan saada asiakkaan tilanteeseen kokonaisnäkemys, johon kuuluu asiakkaan näkemyksen lisäksi eri ammattilaisten näkemykset. Se myös selkiyttää asiakkaan vastuun ja osuuden omien asioiden hoitamisessa. Järvisen ym. (2007, 194) mukaan moniammatillinen yhteistyö selkeyttää työnjakoa työntekijöiden välillä. Asiakkaan kokonaistilanteen rakentamisen kannalta yhteistyö on välttämättömyyttä, sillä se antaa useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia tilanteeseen (Isoherranen ym. 2008, 33).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009, 10) todetaan, että laadukas varhaiskasvatus edellyttää eri tahojen yhteistyötä. Lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa tehdään verkostoyhteistyötä tarvittaessa seudullisestikin. Sen tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan. Yhtenä verkostoyhteistyön keskeisenä tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009, 10.) Myös Lehdon ym. (2001, 138) mukaan lastensuojelua tekevä sosiaalityöntekijä tarvitsee työssään runsaasti yhteistyötä yleisten palveluiden, kuten päivähoiton, kanssa. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa asiakkaan tilanteen selkiytymisen, työntekijöiden työnjaon ja päällekkäisyyksien karsimisen (Järvinen ym. 2007, 194).

Kyselyyn vastanneiden toive yhteistyön toimintamallista vastaa LasSe-hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin. Hankkeen yhtenä kehittämismoduulina on ammatillisten verkoston roolien ja toimintatapojen kehittäminen. (LasSe-hankkeen tarkennettu toimintasuunnitelma, 16–22.) Työpajojen tehtäväksi anto oli rakentaa Case-perheen ja kyselyn vastausten perusteella toimintamalli, joka vastaisi työntekijöiden tarvetta yhteistyön sujuvuudelle. Aikaisemmat varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön kehittämishankkeet ovat tuottaneet erilaisia toimintamalleja. Niissä on eritelty eri palveluita ja niiden kohderyhmiä, sekä varmistettu palveluista toiseen liikkumisen sujuvuutta. Kuusamon kaupungin yhteistyömalli varhaiseen tukeen lastensuojelun ja

varhaiskasvatuksen yhteistyönä (LIITE 3.) on hyvin samankaltainen kuin kyselyyn vastanneiden toiveet mallista olivat. Koska kehittämistyön tarkoituksena oli rakentaa toimintamalli työntekijöiden ja esimiesten kehittämisideoiden pohjalta, aikaisempia malleja ei tuotu työpajoihin esille.

Työpajoihin kutsuttiin varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja terveydenhoidon puolelta esimiehiä ja johtajia, jota heille voitiin esitellä työntekijöiden toiveita yhteistyölle. Esimiesten tehtävänä oli mahdollisuuksien mukaan vastata alaisten tarpeisiin heidän toiveidensa suhteen. Yhteistyön toimintamallin rakentamisen jälkeen esimiesten tehtävänä on viedä toimintamalli eri yksikköihin ja huolehtia, että se otetaan käyttöön. Työntekijöiden motivaatio kyselyn mukaan on korkea, ja vastaajat olivat sitä mieltä, että tämä aihe on tärkeä ja muutos positiivinen ja ajankohtainen.

Työntekijät eivät pysty toteuttamaan toimintamallin rakentamista ja käyttöön ottoa ilman esimiesten sitoutumista asiaan. Esimiehillä on valta päättää kriittisistä resursseista, hallita tietoa ja vaikuttaa muiden organisaatiossa toimivien ihmisten tilanteisiin. Johtajilta ja esimiehiltä odotetaan Viitalan (2005, 295) mukaan sitä, että he selkiyttävät muiden puolesta tavoitteita ja toiminnan periaatteita sekä luovat järjestystä. Toimintaa suuntaa johtajan kyky saada asioita järjestykseen, osoittaa päämääriä, suuntaa ja tärkeysjärjestystä asioille. Ihmisillä on sisäinen kaipuu tulla johdetuksi, kuten Popper ja Zakkai (1994, Viitalan 2005, 296 mukaan) väittävät. (Viitala 2005, 295–297.)

Oppaan (2013, 157) mukaan johtajuuteen kuuluu henkilöstön ohjaaminen soveltamaan uusia menetelmiä ja käytäntöjä. Varhaiskasvatuksen johtajan on sisäistettävä hyvän varhaiskasvatuksen toimintamenetelmät niin, että hän voi johtaa työntekijöitä lapsen hyvinvoinnin varmistamiseksi. Johtajan on otettava huomioon yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Hänen on johdettava työntekijöitä niin, että ilmapiiri säilyy positiivisena yhteiskunnan olosuhteista huolimatta. Tämä tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Opas 2013, 156–157.)

Jotta esimiehet pystyvät toteuttamaan kyselyyn vastanneiden yhteistyötoiveen käytännössä, heidän on kyettävä pitämään omaa organisaatiotaan oppivana organisaationa. Sillä tarkoitetaan Kauhasen (2009, 158) mukaan organisaatiota, joka osaa käyttää yksilöiden ja ryhmien oppimiskykyä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Oppiva organisaatio kykenee luomaan oppimiseen ja kehittämiseen kannustavan ilmapiirin, ja sen jäsenet kyseenalaistavat toimintaansa. Oppiva organisaatio korostaa oppimisen yhteyttä

muutokseen, muuttumiseen ja innovaatioon. Se myös edellyttää toiminta- ja työskentelytavan muuttamista sekä päätöksentekoon osallistumista. Oppivassa organisaatiossa työskentelyn keskeiset tekijät ovat hyvin samankaltaisia kuin moniammatillisen yhteistyön erilaisissa yhteistyömuodoissa. Tiimityö ja tiimissä oppiminen, järjestelmällinen ajattelu sekä vapaa tiedonkulku joka suuntaan ovat sekä oppivan organisaation että moniammatillisen yhteistyön keskeisiä tekijöitä. (Isoherranen 2005, 17; Kauhanen 2009, 157–159.)

Kyselyn vastauksista tuli esille, että työntekijät kokivat moniammatillisen yhteistyön lisäävän heidän kykyään auttaa perhettä. Moniammatillisuus on työntekijälle mahdollisuus kirkastaa osaamistaan ja kehittyä verkosto- ja vuorovaikutustyössä (Taajamo & Järvinen 2008, 12). Yhteistyöverkostossa työskentelevä antaa kehittämistyöhön oman osaamisensa. Työntekijä tulee hallita oman asiantuntijuutensa vahvuudet ja rajat, sekä nähdä, mihin kokonaisuuteen oma työnkuva sijoittuu. Moniammatillisen yhteistyön kautta, yhdessä oppimalla, opitaan näkemään oma osaaminen osana toimivaa ja yhdessä kehitettävää palvelujärjestelmää. Moniammatillisella yhteistyöllä on mahdollista saavuttaa dialogi, jonka avulla päästään oppimiseen ja uudistamiseen, mutta se vaatii aikaa, ammattitaitoa, valmistautumista, johtamista ja koulutusta. Yhteiskunnan kannalta moniammatillinen yhteistyö on taloudellisesti kannattavaa, sillä aktiivinen moniammatillinen yhteistyö lisää kollektiivisten resurssien kehittymistä yhteiskunnan palvelujärjestelmään. (Taajamo & Järvinen 2008, 12-13.)

10 POHDINTA

10.1 Opinnäytetyöprosessi

Kehittämistyön aihe liittyy vahvasti omaan työhöni varhaiskasvatukseen kentällä. Siksi oma mielenkiinto aihetta kohtaan on aito ja omakohtainen. Työn tekeminen on tuonut minulle arvokasta tietoa ja opetusta sekä tutkimuksen tekemisestä että sen käytäntöön viemisestä. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen on mielenkiintoinen aihe, ja itselläni on paljon ajatuksia ja mielipiteitä siihen liittyen. Kehittämishanketta tehdessäni olen ollut tarkkana siitä, että kyselyn analyysia ja työpajojen ohjeistusta tehdessäni tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvät asiat olleet mielessäni jatkuvasti. Tutkimuksen läpinäkyvyydellä olen halunnut varmistaa sen, että omat ajatukseni ja mielipiteeni eivät ole ohjanneet valintojani tai saamiani vastauksia kyselyn analyysissa.

Kehittämistyön tilaajana toimivan LasSe-hankkeen kautta olen tutustunut erilaisiin materiaaleihin ja sosiaali- ja terveysministeriön lausuntoihin, joita en olisi muuten lukeut. Tämä on lisännyt ymmärtämystä yhteiskunnallisesta päätöksenteosta ja tekijöistä, jotka ovat päätöksen teon taustalla. Yhteiskunnallisiin kannanottoihin tutustuminen on ehdottomasti yksi tärkeimmistä asioista, joita olen oppinut työtä tehdessäni. Yhteiskunnallisten asioiden, sosiaalialan päätöksenteon ja vaikuttamiskanavien ymmärtäminen ovat tärkeää henkistä pääomaa, jota olen kehittämistyötä tehdessäni itselleni saanut. Siitä on paljon hyötyä myös tulevaa työelämääni ajatellen.

Kehittämistyön tarkoitus oli luoda moniammatillisen yhteistyön toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille lastensuojelutarpeen selvityksen alkuvaiheeseen. Tavoitteen saavuttaminen onnistui kyselyn ja työpajatoiminnan avulla. Kyselyn vastaukset ohjasivat täysin työpajojen tehtäväksi antoa, ja niiden kautta saavutettiin työntekijöiden toiveet yhteistyölle. Kehittämistyössä näkyy työntekijöiden vastaukset.

Kehittämishanke oli mielenkiintoista toteuttaa. Kyselyn analyysi oli itsenäistä työtä, ja vaikka kysely oli mielenkiintoinen, tehtävän itsenäisestä luonteesta johtuen työn tutkimuksellisessa osassa aihe pysyi etäisenä. Työpajatyöskentely oli suoraan ihmisten kanssa tehtävää kehittämistoimintaa. Pajoissa käytävät keskustelut olivat hyödyllisiä, ja antoivat lisäarvoa työn tekemiselle. Esimiesten ja päälliköiden sitoutuneisuus kehittämistyöhön näkyi sekä heidän tavassaan työskennellä että työpajojen lopputuotoksissa.

Työn eteneminen sujui alkuperäisen suunnitelman mukaan. Itsenäisesti tehtävä laaja kirjoitustyö vaatii oman itsensä johtamista. Se onnistuu parhaiten, jos työ itsessään on motivoiva. Työn tekeminen on ollut minulle erittäin innostavaa ja motivoivaa, ja olen nauttinut istuessani tietokoneen ääressä työni parissa. Äitiysloman ja opintovapaan aikana työn tekeminen suuntasi ajatukset jatkuvasti tulevaan työhön, ja oli siten tarpeellinen keino pitää katse arjen lisäksi vahvasti myös tulevaisuudessa.

10.2 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Kehittämistyön lähtökohtana on ollut yhteiskunnassa herännyt huoli lastensuojelun nykytilasta. Suomessa ilmi tulleet tapaukset lasten kuolemaan johtaneista kaltoinkohteluista herättivät päättäjät pohtimaan asiaa. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö on yksi keino parantaa lasten asemaa ja huomata ne tilanteet, joihin pi-

tää yhteiskunnan taholta puuttua. Moniammatillisen yhteistyön toimintamalli, joka on kehittämistyöni tulos, voidaan hyödyntää kehitettäessä muidenkin kuntien varhaiskasvatusta. Vaikka toimintamallia on kehitetty muissa kunnissa, tämä työ on ensimmäinen laatuaan Päijät-Hämeen alueella. Moniammatillista yhteistyötä on täälläkin tutkittu ilman, että sen perusteella on tehty työyksiköihin työntekijöiden ja teorian pohjalle rakentuvaa yhteistyömallia.

Työntekijöiden toiveille ja kehittämis ehdotuksille rakennetun toimintamallin vaikuttavuus on suuri, jos se otetaan käyttöön. Työpajoissa olleet esimiehet ja päälliköt ottivat tehtävän tosissaan. Vaikutti siltä, että he halusivat kuunnella työntekijöitä ja tehdä heidän toiveidensa pohjalta yhteistyömallia. Esimiesten sitoutuminen mallin viemisessä työpaikoille on tärkeää, jotta se saadaan kunnolla käyttöön. Yhteistyömallin käytöllä työntekijöiden työ helpottaa. He tietävät, kehen ovat yhteydessä lastensuojelun puolelta, missä tilanteissa he ottavat yhteyttä ja mitä yhteyden oton jälkeen tapahtuu. Parhaimmillaan toimiva yhteistyö auttaa perheitä, sillä he saavat paremmin ja oikea-aikaisemmin apua työntekijöiden toimesta.

Työpajat kokosivat alueellisesti varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja neuvolahenkilökunnan esimiehiä yhteen keskustelemaan yhteistyötä. Osallistujat olivat tähän mahdollisuuteen erittäin tyytyväisiä, mikä näkyikin pajoista annetuissa palautteissa. Joillakin alueilla työpajatyöskentelyä on jatkettu kokoontumalla uudestaan yhteen pohtimaan yhteisiä asioita. Tällainen työskentely lisää yhteistyötä ja sitä kautta edistää perheiden hyvinvointia.

Jatkotutkimuksena ja kehittämishankkeena olisi tärkeä kartoittaa, miten toimintamalli otetaan käyttöön eri työyksiköissä. Samalla pystyisi huomaamaan mitä puutteita siinä mahdollisesti käytännön tasolla ilmenee. Toimintamallia parantamalla pystytään kehittämään sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun palvelua ja vastaamaan perheiden tarpeisiin paremmin.

Kehittämistyö tehtiin täysin työntekijöiden näkökulmasta. Asiakkaiden osallisuutta käyttämiensä palveluiden kehittämisessä ei tässä työssä otettu huomioon. Jatkotyöskentelyssä palvelua voisi parantaa ottamalla asiakkaat mukaan suunnittelemaan heille tarkoitettua palvelua. Näin voitaisiin lisätä asiakkaiden osallisuutta omien tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Kyselystä tuli esille se, että vastaajat olivat tehneet huomattavasti vähemmän lastensuojelutarpeen selvityspyyntöjä yhdessä vanhempien kanssa kuin suoria lastensuojeluilmoituksia. Tähän kohtaan tulisi myös tarttua. Moniammatillisen yhteistyön lisääminen olisi tärkeää, jotta työntekijät ensisijaisesti tekisivät selvityspyynnön vanhempien kanssa silloin, kun se on mahdollista eivätkä siinä tilanteessa tekisi lastensuojeluilmoitusta. Varhaiskasvatuksen tietoisuutta lastensuojelun toimintatavoista pitäisi lisätä esimerkiksi erilaisten koulutusten kautta.

LÄHTEET

- Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37743/9789513947088.pdf> [viitattu 9.3.2015]
- Bardy, M. 2009. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Bernard, H. 2013. Social research methods Qualitative and Quantitative Approaches. Second edition. California: Sage Publications.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*, 84–107. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.
- Horwath, J. & Morrison, T. 2004. Collaboration, integration and change in children's services: Critical issues and key ingredients. Lontoo: Elsevier.
- <http://kasperihanke.fi/osahankkeet/monialaisesti-yhdessa-lapsen-parhaaksi> [viitattu 6.3.2015]
- <http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva> [viitattu 6.3.2015]

<http://www.sosiaalikallega.fi/mallit/uutiset/kuusamon-yhteistymalli-varhainen-tuki-lastensuojelun-ja-varhaiskasvatuksen-yhteistyo-na-julkaistu-2013> [viitattu 6.3.2015]

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.

Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto. Saatavissa: <http://helda.helsinki.fi> [viitattu 16.2.2015]

Jämsä, V. 2010. Oikeusturvahavaintoja sosiaaliasiamiehen työssä. Teoksessa Pajukoski, M. (toim.) *Pääseekö asiakas oikeuksiinsa? Sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset tekijät – työryhmä*, 42–53. Raportti 3. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämislaitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Järvinen, R. & Taajamo, T. 2008. Moniammatillisuuden haasteet ja mahdollisuudet perhetyössä. Teoksessa Noppari, E.(toim.) *Monialaiset verkostot perheitä tukemassa*, 11–22. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B Raportteja 38. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, M. (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*, 108–120. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lastenkokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Juvenes Print.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2011. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tietosanoma Oy.

Karila, K., & Nummenmaa, A. R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvaukkoiteena päiväkotia. Juva: WSOY.

Katajamäki, E. 2010. Moniammatillisuus ja sen oppiminen. Tapaustutkimus ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi> [viitattu 5.3.2015]

Kauhanen, J. 2009. Henkilöstövoimavarojen johtaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kaukoluoto, E. 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotia mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 231.

Kihlman, E. 2005. Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*, 93–117. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*, 19–45. Juva: Bookwell Oy.

Kolkka, M., Mantela, J., Holopainen, A., Louhela, J., Packalén, L. & Kaisvuori, T. 2009. Yhteiskunnallinen osaaminen. Haaste ja tehtävä. Helsinki: Kirjapaja.

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Oulu: TUKEVA-hanke. Saatavissa: <http://www.thl.fi/documents/605877/747474/moniammatillinen+yhteistyö.pdf/e81a4c0a-d785-4bb1-afd7-923ac0f20db5> [viitattu 6.3.2015]

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Osuuskunta Vastapaino.

Kuuskeri, C. 2013. Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84294/gradu06500.pdf?sequence=1> [viitattu 10.3.2015]

Laki lasten päivähoidosta. 19.1.1973/36. [viitattu 16.2.2015]

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 [viitattu 18.6.2014]

Lastensuojelun käsikirja. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/asiakassuunnitelma> [viitattu 9.3.2015]

LasSe – Lastensuojelutarpeen selvityksen kehittäminen Väli-Suomessa -hanke 1.4.2013 – 31.10.2015. Tarkennettu toimintasuunnitelma.

Lehto, J., Kananoja, A., Kokko, S. & Taipale, V. 2001. Sosiaali- ja terveydenhuolto. Juva: WS Bookwell Oy.

Lipponen, L. & Paananen, M. 2013. Huoltajien ja ammattikasvattajien yhteistyö esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Teoksessa Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.) *Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*, 40–45. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf [viitattu 6.3.2015]

Luodes, E. 2007. Asiakaslähtöisyys lastensuojelun avohuollon moniammatillisessa yhteistyössä. Kertojina päivähoitoon lastensuojelun tukitoimena sijoitettujen lasten vanhemmat. Sosiaalityön Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi> [viitattu 25.2.2015]

Lämsä, A-M. & Hautala, T. 2005. Organisaatiokäyttäytymisen perusteet. Helsinki: Edita Prima Oy.

Mahkonen, S. 2013. Päivähoito ja laki. Porvoo: Edita.

Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*, 47–73. Juva: Bookwell Oy.

Matikainen, P. 2009. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perheneuvolan työntekijöiden yhteistyö. Kahden asiantuntijatoiminnan edustajien arvioita yhteistyöstään. Pro gradu – tutkielma. Kuopio: Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Munro, E. 2011. The Munro Review of Child protection: Final report. A child-centered system. Department for education. Saatavissa: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/175391/Munro-Review.pdf [viitattu 10.3.2015]

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*, 99–140. Juva: Bookwell Oy.

Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvatustiimi. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*, 141–166. Juva: Bookwell Oy.

Paasivirta, A. 2012. Miten tullaan lastensuojelun asiakkaaksi? Vastaanottoryhmillä apua nopeasti ja oikea-aikaisesti. Teoksessa Strömberg-Jakka, M & Karttunen, T. (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen*. Juva: WS Bookwell Oy.

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Raportti 36 / 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere.

Pitkänen, M. 15.2.2015. Lapsi ei voi muuttaa olosuhteita, joissa elää. Helsingin sanomat, C 22.

Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*, 69–88. Juva: Ws Bookwell Oy.

Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Turun yliopisto. Yliopistollinen väitöskirja. Saatavissa: <http://www.doria.fi> [viitattu 16.2.2015]

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Rousu, S. 2012. Rajapinta vai yhdyspinta? Saatavissa: http://lastensuojelija.blogspot.fi/2012_03_01_archive.html [Viitattu 6.3.2015]

Salakari, J. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lastensuojelussa. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Kuopion yliopisto.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Saatavissa: <http://www.stm.fi/julkaisut> [viitattu 5.2.2015]

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Lastensuojelun laatusuositus. Saatavissa: <http://www.stm.fi/julkaisut>. [viitattu 19.12.2014]

Stakes – oppaita 56. 2009. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Taskutieto. 2008. Päiväkodin lakiopas. Suomi: Unipress.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Viitala, R. 2013. Henkilöstöjohtaminen. Strateginen kilpailutekijä. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Viitala, R. 2005. johda osaamista! Osaamisen johtaminen teoriasta käytäntöön. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Virtanen, P. 1999. Verkostoista voimaa. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Verkostoituva asiakastyö. 33–46. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Oy Finn Lectura Ab.

Yli-Luoma, P. V. J. 2001. Ohjeita opinnäytetyön tekemiseen. Sipoo: IMDL Oy Ltd.

KYSELY LASTENSUOJELUN YHTEISTYÖTAHOILLE

Tällä kyselyllä kartoitetaan lastensuojelun ja teidän organisaationne välistä yhteistyötä lastensuojelutyön prosessin alkuvaiheessa sekä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheen aikana. Lastensuojelun näkökulmasta kysymyksessä on seuraavat työvaiheet:

1. Lastensuojeluasian vireille tulo. Usein vireille tulo tapahtuu siten, että lastensuojelussa vastaanotetaan lastensuojelun ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvalta viranhaltijalta/työntekijältä lastensuojeluilmoitus tai yhdessä asiakkaan kanssa laadittu pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

2. Asian tultua vireille arvioidaan tarvittavien toimien tarve. Osa ilmoituksista ei johda selvityksen tekemiseen ja osa ilmoituksen kohteena olevista on jo lastensuojelun asiakkaana. Kun **lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen** ryhdytään, tilannetta kartoitetaan mm. lasta/nuorta ja hänen huoltajiaan kuulemalla sekä kokoamalla käytettävissä olevia tietoja. Selvitysvaiheessa voidaan myös järjestää neuvotteluja, joihin kutsutaan perheenjäsenten lisäksi työntekijöitä perus- tai erityispalveluista. Selvitys on tehtävä 3 kuukauden kuluessa vireille tulosta. Selvityksen tekemisen aikana lapsi/nuori on lastensuojelun asiakkuudessa.

3. Päätöksenteko siitä, johtaako selvitys lastensuojeluasiakkuuden jatkamiseen (onko lapsi/nuori lastensuojelun sosiaalityön tarpeessa) vai onko tilanne esimerkiksi sellainen, että hänen kasvuaan ja kehitystään pystytään turvaamaan riittävästi muiden lapsi- ja perhepalveluiden piirissä (ehkäisevän lastensuojelun asiakkuudessa). Selvityksestä laaditaan kirjallinen yhteenveto, joka käydään läpi yhdessä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa, tarvittaessa myös lasta/perhettä jatkossa tukevien tahojen kanssa. Mikäli tarvetta lastensuojelutoimiin ei ole, lapsen asiakkuus päätetään. On yleistä, että lapsen asiakkuus ei jatku lastensuojelussa yli puolella niistä, joille selvitys on tehty.

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

1. Toimipaikkani

- Äitiys- tai lastenneuvola
- Perheneuvola
- Ehkäisevä perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu
- Varhaiskasvatus
- Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto
- Koulun sosiaalityö
- Koulun opetustyö
- Terveyskeskuksen sairaanhoito- ja lääkäripalvelut
- Erikoissairaanhoito, lapsi- ja nuorisopsykiatria
- Erikoissairaanhoito, aikuispsykiatria
- Nuorisotyö
- Aikuissosiaalityö
- Maahanmuuttajapalvelut
- Vammaispalvelut
- Kulttuuri- ja liikuntatoimen palvelut
- Seurakuntien/uskonnollisten yhdyskuntien lapsi- ja perhetyö

Muu yhteistyötaho, mikä?

- _____

2. Toimipaikkani sijainti (kunta/yhtymä)

- Heinola
- Lahti
- Peruspalvelukeskus Aava
- Peruspalvelukeskus Oiva

KYSYMYKSET

3. Onko sinulla riittävästi tietoa lastensuojelun toimintatavoista?

- Ei lainkaan riittävästi
- Minulla on jonkin verran tietoa, mutta toivoisin enemmän
- Minulla on riittävästi tietoa
- En osaa sanoa

4. Jos toivoisit enemmän tietoa lastensuojelun toimintatavoista, niin millaisiin kysymyksiin haluaisit vastauksia?

5. Oletko tehnyt **lastensuojeluilmoituksen**?

En milloinkaan

Kyllä, siitä on kulunut aikaa enemmän kuin 2 vuotta, miten monta kertaa?

Kyllä, viimeisen kahden vuoden aikana, miten monta kertaa?

6. Oletko tehnyt **pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi** yhdessä perheen kanssa?

En milloinkaan

Kyllä, siitä on kulunut aikaa enemmän kuin kaksi vuotta, miten monta kertaa?

Kyllä, viimeisen kahden vuoden aikana, miten monta kertaa?

- _____

7. Kohtaatko työssäsi sellaisia tilanteita, joissa toivoisit konsultaatioapua lastensuojelun sosiaalityöntekijältä?

- Ei milloinkaan

Kyllä, kerran tai muutaman kerran vuodessa, esimerkiksi seuraavan kaltaisissa tilanteissa

- _____

Kyllä, lähes kuukausittain, esimerkiksi seuraavan kaltaisissa tilanteissa

- _____

Kyllä, lähes viikottain tai useammin, esimerkiksi seuraavan kaltaisissa tilanteissa

- _____

- En osaa sanoa

8. Oletko saanut konsultaatioapua lastensuojelusta silloin, kun olet sitä tarvinnut?

- En ole tarvinnut

- Olisin tarvinnut, mutta en ole tiennyt, mistä pyytäisin

- En ole saanut, vaikka olen yrittänyt saada kontaktia. Millä tavalla olet yrittänyt saada kontaktia?

Kyllä, olen saanut jonkin verran. Millaisiin asioihin?

Kyllä, olen saanut riittävästi. Millaisiin asioihin?

En osaa sanoa

9. Toivoisitko, että yhteydenpito lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa olisi nykyistä tiiviimpää?

En

Kyllä, minkälaisissa asioissa, mainitse esimerkki

En osaa sanoa

10. Jos saat lastensuojelusta kutsun yhteiseen neuvotteluun perheen kanssa tekemäsi ilmoituksen/pyynnön johdosta tai myöhemmin esimerkiksi selvityksen yhteenve-toa käsiteltäessä, olisiko osallistuminen sinulle mahdollista?

Se ei olisi mahdollista. Miksi?

Melko todennäköisesti se olisi mahdollista. Mikä voi olla esteenä?

Kyllä varmasti olisi mahdollista

En osaa sanoa

11. Onko sinulla hyviä kokemuksia toimivasta yhteistyöstä lastensuojelun sosiaalityön kanssa?

Ei ole

Kyllä on, kerro lyhyesti minkälaisia

En osaa sanoa

12. Toivoisitko että lastensuojelun ja oman toimipaikkasi asiakasyhteistyön käytännöistä sovittaisiin nykyistä tarkemmin, esimerkiksi laatimalla yhdessä ohjeistus tai toimintamalli?

Ei, miksi?

Kyllä. Millaista ohjeistusta tai toimintamallia toivot?

En osaa sanoa

13. Miten kehittäisit yhteistyötä lastensuojelun kanssa?

14. Jos sinulla on vielä ajatuksia ja/tai ehdotuksia kyselyn teemoista, voit kirjoittaa tähän vapaasti:

KIITOS VASTAUKSESTASI !

Liite 2/3

CASE-PERHE

Äiti Kaisa, Isä Tommi, lapset Viivi 3,5v ja Jere 1,5v

- äiti muuttanut lasten kanssa paikkakunnalle, vanhemmat eroamassa, äiti sanoo hakevansa lasten yksinhuoltajuutta. Isän on nähty hakevan lapset hoidosta yhden kerran.
- lapsilla pitkät hoitopäivät. Viivi on aggressiivinen ryhmän muita lapsia kohtaan, työntekijöihin ripustautuu. Jere ei vielä osaa puhua, harjoittelee kävelyä.
- päiväkodin työntekijöiden mielestä äiti vaikuttaa väsyneeltä. Kaisa ei puhu erotilanteesta juuri mitään, sen verran on kertonut, ettei halua että lapsia annetaan Tommille jos Tommi tulee lapsia hoidosta hakemaan. Päiväkotiin liittyvät asiat hoitaa huolimattomasti, esim. lasten ulkovaatteet ovat puutteelliset, varavaatteita ei juuri ole yms.
- työntekijät ovat huolissaan tilanteesta ja miettivät, mitä voisivat tehdä. Onko tässä aihetta ls-ilmoitukselle? Kaisan mukana on 2x ollut lapsia hakemassa nainen, jonka eräs pk:n työntekijä on tunnistanut perhetyöntekijäksi. Kaisa ei kuitenkaan ole sanonut että heillä perhetyöntekijä kävisi.
- Vanhalla paikkakunnalla äiti oli puhunut neuvolassa tulevasta erosta ja väsymyksestään avoimesti. Siellä olivat myös puhuneet Viivin käyttäytymisestä. Kaisa oli antanut luvan tietojen siirtämisestä uuteen neuvolaan. Nykyisellä paikkakunnalla hän oli varannut yhden neuvolakäynnin mutta jätti tulematta, eikä ilmoittanut / perunut käyntiä. Neuvolassa ollaan tietoisia perheestä ja ”vanhan” neuvolan huolesta. Terveystenhoitaja on soittanut Kaisalle peruuttamattomasta käynnistä, mutta terveystenhoitaja ei saanut häntä kiinni.

TÄMÄN PERHEEN TILANTEEN POHJALTA LAATIKAA RYHMÄSSÄNNE ERI TAHOJEN YHTEISTYÖHÖN TOIMINTAMALLI

- MITÄ ASIOITA TULEE OTTAA HUOMIOON / MISTÄ YHTEISTYÖKÄYTÄNTEISTÄ TULEE SOPIA ERI TOIMIJOIDEN KESKEN LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYKSEN ALKUVAIHEESSA?

Liite 3/3

Kuusamon varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimintamalli

